

RAPORTUL nr. 2

**Misiunea de observare a alegerilor locale generale
și a alegerilor parlamentare noi
din 20 octombrie 2019**

Perioada de observare: 15 august – 3 septembrie 2019

Publicat la 5 septembrie 2019

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale.

Raportul este elaborat în cadrul Misiunii de observare a alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019, desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE	7
I. CADRUL LEGAL	9
II. ORGANELE ELECTORALE	14
III. LISTELE ELECTORALE ȘI REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR	26
IV. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR	27
V. CONCURENȚII ELECTORALI	30
VI. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE	34
VII. EDUCAȚIA ELECTORALĂ	40
RECOMANDĂRI	42
ABREVIERI	43

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. La data de 15.08.2019 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea nr. 113 pentru modificarea unor acte legislative (în special, Codul electoral), prin care au fost amendate un şir de prevederi legale, inclusiv cu efect imediat asupra proceselor electorale în desfăşurare: agitaţia electorală în ziua alegerilor şi în cea precedentă acesteia, finanţarea campaniilor electorale, desemnarea şi înregistrarea concurenţilor etc.

MO Promo-LEX menţionează că aprobarea modificărilor la cadrul legal existent în perioada electorală are impact negativ asupra corectitudinii şi previzibilităţii procesului electoral, în condiţiile în care legea de modificare a Codului electoral a fost publicată şi, respectiv, a intrat în vigoare la 17 august 2019, adică la o distanţă de 15 zile de la începutul perioadei electorale, conform calendarului aprobat de CEC, pentru alegerile parlamentare noi şi cu doar două zile înainte de începutul perioadei electorale pentru alegerile locale generale. Prin urmare, CEC ar fi pus în dificultate să respecte principiile transparenţei decizionale şi ale consultării publice pentru ajustarea regulamentelor sale în conformitate cu noile modificări.

În plus, din cauza modificărilor efectuate la Codul electoral în interiorul perioadei electorale şi a aplicării acestora în mod diferenţiat pentru două tipuri de scrutin desfăşurate în aceeaşi zi, MO Promo-LEX apreciază că organizarea procesului electoral este împovărată şi însoţită de incertitudini.

Organele electorale. Alegerile locale generale. În perioada de observare, pe lângă hotărârile aprobate în regim curent în vederea organizării regulamentare a procesului electoral, CEC, în contextul modificării legislaţiei electorale, a aprobat modificarea a cinci şi aprobarea a două regulamente. Dintre acestea, două acte normative nu au fost supuse consultărilor publice. MO Promo-LEX salută modificarea Regulamentului privind statutul observatorilor şi procedura de acreditare a acestora în sensul simplificării procedurilor de acreditare şi asigurării dreptului de a comunica observaţiile efectuate pe parcursul zilei alegerilor, fără ca acestea să constituie agitaţie electorală.

Cele 36 de circumscripţii electorale şi 35 de CECE II au fost constituite în termene legale. În mod repetat, similar cu scrutinele locale precedente, CECE II Bender nu a fost constituit. Din cele 35 de CECE II vizitate, doar 66% au afişat datele referitoare la componenţa membrilor CECE II şi doar 71% au afişat orarul de lucru al CECE II în locuri vizibile/pe panouri de informaţii.

Din perspectiva asigurării echilibrului de gen în cadrul CECE atestăm o situaţie relativ echilibrată, însă dacă din totalul de membri cota-parte a femeilor este de 60%, atunci funcţia de preşedinte al CECE este deţinută de femei în proporţie inversă – de 40%. Doar şapte sedii ale CECE II (20%) pot fi considerate accesibile potrivit criteriilor prevăzute de actele normative ale CEC.

Alegerile parlamentare noi. Pentru organizarea alegerilor parlamentare noi CEC a constituit în termene legale toate cele patru CECEU: nr. 17 (Nisporeni), nr. 33 (Chişinău), nr. 48 (Transnistria) şi nr. 50 (la vest de Republica Moldova). În acelaşi timp, MO Promo-LEX a constatat că la formarea CECEU membrii nu au fost desemnaţi de către toţi subiecţii ce deţin acest drept. Din perspectiva de gen cca 64% din membrii CECEU sunt femei.

MO Promo-LEX constată lipsa unei campanii ample de informare a CEC pentru alegătorii de peste hotare şi cei cu domiciliul în stânga Nistrului în privinţa necesităţii înregistrării prealabile. Subliniem şi lipsa transparenţei în ceea ce priveşte vizualizarea datelor curente privind numărul înregistrărilor.

Registrul de stat al alegătorilor. În urma publicării tardive comparativ cu scrutinele precedente a datelor privind alegătorii înscrşi în RSA, atestăm continuarea creşterii oficiale a numărului de alegători, pe parcursul ultimelor opt luni totalul acestora majorându-se cu cca 20 de mii. Paradoxal, dar CEC, prin Hotărârea nr. 2573, a aprobat numărul de mandate de consilier în consiliile locale de nivelul întâi şi al doilea prin micşorarea acestuia în anumite UAT comparativ cu anul 2015, pe motivul diminuării populaţiei din regiunile respective.

De asemenea, MO Promo-LEX atrage atenția că pe fundalul creșterii continue a numărului de alegători care nu dispun de domiciliu sau de reședință – 224 250 (6.82%), precum și în contextul prevederilor normative contradictorii ale CEC privind acest subiect, este reală probabilitatea restrângerii dreptului constituțional de a alege în cadrul scrutinelor local și parlamentar din 20 octombrie 2019 pentru categoria vizată de alegători.

Desemnarea și înregistrarea candidaților. *Alegerile locale generale.* Pentru scrutinul local, la data de 3 septembrie 2019 încă nu există concurenți electorali înregistrați, însă sunt atestate patru solicitări la CECE Chișinău și două la CECE Bălți pentru funcția de primar. De asemenea, MO Promo-LEX a identificat cel puțin 14 cazuri ce pot fi calificate drept desemnare a candidaților înainte de termen: nouă cazuri – USB și cinci cazuri – Blocul ACUM (PPDA/PAS). În acest context, MO Promo-LEX reiterează poziția sa privind necesitatea extinderii perioadei de desemnare în cazul alegerilor locale, care este cea mai scurtă comparativ cu alegerile parlamentare și prezidențiale.

Alegerile parlamentare noi. MO Promo-LEX constată un activism sporit al potențialilor candidați pentru funcția de deputat în parlament în circumscripțiile uninominale. În perioada observată, MO Promo-LEX a constatat că în cele patru CU au fost înregistrate 41 de grupuri de inițiativă, o medie de cca 10 GI per circumscripție, care este peste cea de 7.86, înregistrată la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Niciuna dintre solicitările de înregistrare a GI depuse la organele electorale nu a fost refuzată. Majoritatea, 68% din candidați, sunt desemnați de partide politice și de un bloc electoral. Doar doi subiecți cu drept de desemnare – Blocul Electoral ACUM și PLR – au candidați pentru toate cele patru circumscripții uninominale. La data de 28 august 2019, prin Hotărârea CEC nr. 2588, pentru participarea la alegerile parlamentare noi a fost înregistrat Blocul Electoral ACUM, constituit de către PAS și PPDA.

Concurenții electorali. Odată cu apropierea campaniei electorale, potențialii concurenți au devenit mai prezenți în spațiul public. În perioada observată au fost identificate cel puțin 40 de cazuri ce pot fi interpretate drept activități cu tentă electorală: PSRM (25), PN (6), Blocul Electoral ACUM (5), PDM (2), PPȘ (1) și PCRM (1). Cele mai utilizate tipuri de activități au fost distribuirea materialelor informative – 12, organizarea diverselor evenimente festive – 6, concerte – 4 etc.

De asemenea, au fost identificate cel puțin 10 cazuri ce pot fi interpretate drept utilizare a resurselor administrative (8 – PSRM, 1 – PDM, 1 – potențial candidat, pe moment neafiliat politic). Printre tipurile de activități pot fi menționate: *atribuirea meritelor pentru proiectele implementate pe bani publici și utilizarea evenimentelor publice pentru promovarea potențialilor candidați.*

MO Promo-LEX a constatat în continuare cel puțin patru situații ce pot fi interpretate drept implicare a Președintelui Republicii Moldova, Igor Dodon, în promovarea PSRM și a potențialilor candidați ai acestuia pentru alegerile locale generale.

De asemenea, în perioada observată, au fost raportate cel puțin trei evenimente cu potențial impact electoral organizate cu implicarea fundațiilor/organizațiilor asociate cu partidele politice: *două cazuri – Fundația „Renato Usatîi” și un caz – AO „Pentru Orhei”.*

Finanțarea campaniilor electorale. În perioada observată MO Promo-LEX a constatat modificarea Codului electoral inclusiv din perspectiva finanțării campaniilor electorale. Modificările adoptate se referă la toate scrutinele electorale menționate în Cod și vor fi aplicate corespunzător. Cu toate acestea, în contextul organizării alegerilor parlamentare noi în cele patru circumscripții uninominale în aceeași zi cu alegerile locale generale din 20 octombrie 2019, prevederile ce țin de finanțarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019 rămân intacte, adică sunt cele de până la adoptarea noilor modificări din 15 august 2019. Drept rezultat, noile modificări vizează strict campania electorală pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019.

Deși majoritatea amendamentelor referitoare la finanțarea campaniei electorale ținesc recomandările anterioare ale MO Promo-LEX, operarea modificărilor în perioada electorală, mai mult ca atât, aplicarea/neaplicarea „targetată” a acestora, în mod neuniform, asupra scrutinului parlamentar nou și a scrutinului local general creează ambiguități substanțiale pentru participanți.

Adoptarea modificărilor în perioada imediat premergătoare campaniei electorale contravine atât standardelor internaționale, cât și bunului mers al campaniei electorale.

Educația electorală. Asociația Promo-LEX va desfășura Campania de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot „Dau Votul Pentru ...”. Aceasta va include: activități de informare „din ușă în ușă”, realizate în 70 de localități cu implicarea a 34 de coordonatori și a peste 200 de voluntari; 10 dezbateri electorale publice în 10 localități rurale și urbane; dezbateri TV și radio; crearea și diseminarea a două spoturi video; campanie de informare și mobilizare apolitică online etc.

În perioada monitorizată CEC și CICDE au desfășurat instruirile funcționarilor electorali pentru CECE II și ale registratorilor din cadrul APL. A fost lansat Centrul de Apel pentru alegerile locale generale și alegerile parlamentare noi, care îi va asista informațional atât pe cetățenii interesați, cât și pe membrii organelor electorale inferioare pentru aplicarea uniformă a procedurilor electorale. În același timp, au fost instruiți reprezentanții unor categorii de părți interesate cu potențial de diseminare a informației cum ar fi bibliotecarii și jurnaliștii.

INTRODUCERE

Raportul nr. 2 este elaborat în cadrul activității Misiunii de observare (MO) Promo-LEX a alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019 și prezintă rezultatele observării perioadelor preelectorale și electorale cuprinse între 15 august și 3 septembrie 2019. De asemenea, Raportul include constatările MO privind pregătirea și desfășurarea alegerilor parlamentare noi în patru circumscripții uninominale, ce urmează a fi desfășurate în aceeași zi – 20 octombrie 2019 – cu alegerile locale generale. Conținutul acestui document poate fi supus revizuirilor redacționale.

MO Promo-LEX va prezenta în total cinci rapoarte intermediare de observare a alegerilor locale generale/parlamentare noi și un Raport final. De asemenea, în contextul zilei alegerilor (pentru tururile I și II de scrutin în cazul celor locale) vor fi elaborate comunicate de presă privind desfășurarea scrutinului, rezultatele numărării în paralel a voturilor și evaluarea corectitudinii completării proceselor-verbale. Misiunea rapoartelor MO Promo-LEX este diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral. Raportul final al MO urmează a fi prezentat la 19 decembrie 2019.

Metodologia Promo-LEX de observare a alegerilor a fost elaborată conform standardelor internaționale în domeniu și presupune observarea alegerilor atât pe termen lung (perioada electorală), cât și pe termen scurt (ziua alegerilor). Rapoartele de observare sunt elaborate de echipa centrală a MO Promo-LEX, pe baza constatărilor raportate de către observatorii pe termen lung (OTL) din cadrul MO cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: concurenții electorali, autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își înaintează propria candidatură, precum și societatea civilă.

Observarea procesului electoral se va efectua pe durata perioadei electorale de către 41 OTL. În ziua scrutinului, Misiunea va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în secțiile de votare (SV) selectate de către MO Promo-LEX pe baza unui eșantion stabilit de către o companie sociologică.

Toți observatorii implicați în procesul de observare sunt instruiți în cadrul seminarelor organizate de Misiunea Promo-LEX și semnează Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan. Activitatea observatorilor este coordonată de echipa centrală a Asociației.

Drept sursă pentru rapoartele de observare ale MO servesc constatările OTL raportate conform unor formulare tematice, precum și informațiile oficiale publice, raportate de către observatorii MO Promo-LEX. În cadrul vizitelor planificate, observatorii analizează informația rezultată din discuții, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale.

MO Promo-LEX a alegerilor locale generale și a alegerilor parlamentare noi din 20 octombrie 2019 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video, care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale prin prisma prevederilor art. 22, alin. (1), lit. q) și art. 68, alin. (5) Cod electoral, inclusiv drept sesizări ale observatorilor și urmează a fi examinate conform competenței.

Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.monitor.md, pe care orice cetățean poate semnala activități cu tentă electorală. Pe aceeași platformă sunt stocate informații relevante din rapoartele observatorilor. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

¹ Codul de conduită al observatorilor electorali Promo-LEX. <http://bit.ly/2lsadv>

Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. Asociația organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 18-a la număr. De asemenea, angajații și membrii Asociației dispun de experiență internațională și au participat la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Germania, Georgia, Estonia, Norvegia, România, Suedia, Ucraina etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele acestui raport sunt formulate recomandări preliminare pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali/participanții la referendum și alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

Misiunea este susținută financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate” și cofinanțată de Fundația Soros-Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova”, axat exclusiv pe monitorizarea discursului instigator la ură.

Opiniile exprimate în rapoartele și comunicatele publice ale MO Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

I. CADRUL LEGAL

La 15.08.2019 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea nr. 113 pentru modificarea unor acte legislative (în special, Codul electoral), prin care au fost amendate un şir de prevederi legale, inclusiv cu efect imediat asupra proceselor electorale în desfăşurare: agitaţia electorală în ziua alegerilor şi în ziua precedentă acesteia, finanţarea campaniilor electorale, desemnarea şi înregistrarea concurenţilor etc.

MO Promo-LEX menţionează că aprobarea modificărilor la cadrul legal existent în perioada electorală are impact negativ asupra corectitudinii şi a previzibilităţii procesului electoral, în condiţiile în care legea de modificare a Codului electoral a fost publicată şi, respectiv, a intrat în vigoare în plină perioadă electorală, conform calendarului aprobat de CEC, pentru alegerile parlamentare noi şi în imediata apropiere de începutul perioadei electorale pentru alegerile locale generale. Prin urmare, CEC ar fi pus în dificultate să respecte principiile transparenţei decizionale şi ale consultării publice pentru ajustarea regulamentelor sale în conformitate cu noile modificări.

În plus, din cauza modificărilor efectuate la Codul electoral în interiorul perioadei electorale şi a aplicării acestora în mod diferenţiat pentru două tipuri de scrutin desfăşurate în aceeaşi zi, MO Promo-LEX apreciază că organizarea procesului electoral este împovărată şi însoţită de incertitudini.

1.1. Modificarea legislaţiei electorale

La 15.08.2019 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea nr. 113 pentru modificarea unor acte legislative (Codul electoral, Legea despre statutul deputatului în Parlament, Legea privind actele de identitate în sistemul naţional de paşapoarte, Legea privind partidele politice, Codul contravenţional), publicată în Monitorul Oficial şi intrată în vigoare la 17.08.2019.

1.1.1. Modificări relevante pentru alegerile locale generale

Modificări privind agitaţia electorală

- S-a modificat noţiunea de agitaţie electorală în vederea restrângerii activităţilor ce pot fi calificate astfel. Conform prevederii noi, agitaţia electorală reprezintă acţiuni de pregătire şi difuzare a informaţiilor **ce conţin îndemnul la vot**, în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alţi concurenţi electorali.

Constatăm astfel că desfăşurarea oricăror altor activităţi care îi determină pe alegători să voteze pentru unii sau pentru alţi concurenţi electorali, dar care nu conţin îndemnul la vot nu reprezintă agitaţie electorală. În acelaşi timp, atât noţiunea de campanie electorală, cât şi prevederea privind interdicţia implicării persoanelor care nu sunt cetăţeni ai Republicii Moldova în activităţi de agitaţie electorală, interzisă de Codul electoral, nu au suferit modificări.

- S-a revenit la „ziua tăcerii”, instituindu-se interdicţia de a efectua agitaţie electorală în ziua alegerilor şi în ziua anterioară zilei alegerilor. În acelaşi sens a fost modificată şi prevederea sancţionatorie de la art. 52 din Codul contravenţional. Astfel, potrivit art. 52, alin. (10) din Codul electoral, „În ziua alegerilor şi în ziua precedentă alegerilor nu se admite niciun fel de agitaţie electorală. Interdicţia respectivă nu se referă la informaţiile deja plasate pe internet şi pe afişele expuse anterior”. Totuşi, în contextul în care noţiunea de agitaţie electorală a fost modificată, se pare că inclusiv în ziua alegerilor şi în ziua precedentă alegerilor **pot fi desfăşurate acţiuni de pregătire şi difuzare a informaţiilor în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alţi concurenţi electorali, dar care nu conţin îndemnul la vot.**

Astfel, constatăm că au fost operate modificări singulare la Codul electoral, fără a contrapune toate prevederile conexe modificărilor efectuate, astfel nefiind evaluat impactul acestora. Considerăm că la modificarea noţiunii de agitaţie electorală urmau a fi efectuate următoarele acţiuni:

- a) să se examineze noțiunea de campanie electorală și modalitatea de desfășurare a campaniei electorale suprapusă cu noțiunea de agitație electorală;
- b) să se evalueze gradul de distincție dintre noțiunile de agitație electorală și publicitate electorală;
- c) să se revizuiască noțiunea de afișe electorale;
- d) să se evalueze restricțiile sau limitele de efectuare a agitației electorale, în sensul noii noțiuni propuse (implicarea persoanelor care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova, efectuarea agitației electorale în ziua alegerilor și în ziua anterioară zilei alegerilor și intrarea persoanelor în localul secțiilor de votare purtând și arătând ecusoane, insigne sau alte însemne de agitație electorală);
- e) să se examineze activitatea persoanelor de încredere de efectuare a agitației electorale, îndeosebi prin prisma desfășurării agitației electorale contrar prevederilor legale.

Modificări privind finanțarea campaniei electorale

- A fost exclusă interdicția de finanțare a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale de către cetățenii Republicii Moldova din veniturile obținute în afara țării, aceeași modificare fiind operată și în Legea nr. 294/2007 privind partidele politice.
- A fost exclusă sintagma „directă și/sau indirectă” din cadrul prevederilor privind finanțarea partidelor politice, grupurilor de inițiativă, campaniilor electorale. De asemenea, din cadrul art. 41, alin. (2) din Codul electoral, a fost exclusă sintagma „precum și susținerea materială prin alte forme”.
- A fost stabilit în mod diferențiat plafonul general al mijloacelor ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” pe țară – care constituie 0,05% din veniturile prevăzute de legea bugetului de stat pentru anul respectiv și plafonul maxim pentru fiecare circumscripție electorală. De asemenea, a fost reglementat în Codul electoral modul de calcul al coeficientului care se stabilește de către CEC.
- Au fost micșorate plafoanele donațiilor pentru o campanie electorală de la 50 la 6 salarii medii lunare pe economie în anul respectiv din partea persoanelor fizice și de la 100 la 12 salarii medii lunare pe economie din partea persoanelor juridice. În același timp, s-au stabilit în mod diferențiat plafoanele donațiilor efectuate de către **cetățenii Republicii Moldova cu venituri obținute în afara țării** – 3 salarii medii lunare pe economie, cetățenii Republicii Moldova **cu statut de persoane cu funcții de demnitate publică, de funcționari publici, inclusiv cu statut special, sau de angajați în organizații publice** – plafonul donațiilor nu poate depăși 10% din venitul anual al acestora, totodată, nu poate depăși șase salarii medii lunare pe economie în anul respectiv. Menționăm că aceleași prevederi au fost incluse și în Legea nr. 294/2007 privind partidele politice cu referire la donațiile făcute unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar.
- A fost extins termenul de la un an la trei ani înainte de începerea perioadei electorale, în care persoanelor juridice li se interzice finanțarea ori susținerea materială prin orice formă a activității partidelor politice, a grupurilor de inițiativă, a campaniilor electorale dacă au încheiat contracte de achiziții publice de lucrări, bunuri sau servicii, aceeași modificare fiind operată și în Legea nr. 294/2007 privind partidele politice.
- A fost modificat începutul perioadei în care partidele politice pot accepta donații doar în contul „Fond electoral” și, respectiv, timpul transferării mijloacelor financiare proprii și al prezentării raportului financiar la CEC **de la data începerii perioadei electorale la data începerii campaniei electorale**. Menționăm că la data intrării în vigoare a acestor prevederi, 17.08.2019, perioada electorală, conform calendarului aprobat de CEC, pentru alegerile locale începea în două zile, adică la 19.08.2019. Pentru alegerile locale generale un partid a depus raportul privind gestiunea mijloacelor financiare la patru zile de la începutul perioadei electorale.

Modificări privind desemnarea și înregistrarea concurenților electorali

- A fost completată prevederea privind cota minimă de reprezentare pentru ambele sexe de 40% la întocmirea listelor de candidați pentru alegerile parlamentare prin stabilirea poziționării candidaților pe liste conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri. Totuși, potrivit dispoziției tranzitorii stabilite prin aceeași lege, la alegerile locale generale din 20 octombrie 2019, listele de candidați vor fi întocmite respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe, **minimum trei candidați la fiecare zece locuri**. Totodată, a fost introdusă sancțiunea „refuzul înregistrării concurentului electoral” în cazul prezentării listei candidaților desemnați pentru alegeri contrar cotei minime de reprezentare și poziționării neconforme prevederii legale a candidaților în listă.

- A fost exclusă obligativitatea de depunere **personală** a declarațiilor candidaților privind consimțământul lor de a candida și a actelor necesare pentru înregistrarea candidaților.
- Au fost excluse **persoanele împuternicite** din lista persoanelor care pot colecta semnături în vederea susținerii candidaților independenți în alegeri. Totodată, s-a făcut referință expresă la **domiciliul sau reședința valabilă a alegătorilor în cadrul circumscripției electorale** de la care pot fi colectate semnături pentru susținerea candidatului în cadrul alegerilor locale. În același timp, menționăm că potrivit art. 134, alin. (2), la alegerea consiliului local și a primarului nu participă alegătorii **care nu domiciliază în unitatea administrativ-teritorială respectivă**.
- A fost înlocuit certificatul de integritate eliberat de Autoritatea Națională de Integritate cu declarația pe propria răspundere privind inexistența restricțiilor legale/judecătorești de a candida sau a ocupa funcții publice și a actelor de constatare rămase definitive referitoare la regimul declarării averilor și intereselor personale, la stările de incompatibilitate și la confiscarea averii nejustificate, acte care nu sunt prescise.

Alte modificări

- S-a modificat noțiunea de alegeri generale de la art. 1 și art. 8 din Codul electoral prin menționarea expresă de desfășurare a acestora în ziua de duminică.
- A fost modificată prevederea privind publicarea hotărârilor CEC, potrivit căreia acestea se afișează, în termen de 24 de ore de la adoptare, pe pagina web a CEC, iar „*hotărârile cu caracter normativ, hotărârile adoptate în perioada electorală și hotărârile privind raportarea financiară se publică și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Hotărârile Comisiei Electorale Centrale intră în vigoare din momentul adoptării acestora sau la data indicată în textul hotărârii*”. Anterior modificării, această prevedere stipula obligativitatea publicării tuturor tipurilor de hotărâri ale CEC în Monitorul Oficial cu indicarea expresă a termenului de cinci zile.
- S-a instituit o derogare privind plafonul timpului de muncă stabilit prin Codul muncii și Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, cu acordul salariatului permanent al aparatului CEC.
- A fost modificată prevederea care stabilea entitatea responsabilă pentru prezentarea datelor privind lista partidelor și a altor organizații social-politice prin înlocuirea *Ministerului Justiției* cu *Agenția Servicii Publice*.
- S-a stabilit că la propunerea primarilor plafonul de 3000 al numărului de alegători care pot fi incluși într-o secție de votare poate fi depășit cu cel mult 10%.
- Au fost specificate datele din listele electorale care se fac accesibile în localurile secțiilor de votare, precum și care se publică pe pagina web a CEC: numele, prenumele și anul nașterii fiecărui alegător. De asemenea, s-a acordat, inclusiv reprezentanților concurenților electorali, posibilitatea de a lua cunoștință și de a verifica corectitudinea întocmirii listelor electorale și, respectiv, dreptul de a face contestații privind acestea.
- A fost inclusă obligativitatea pentru furnizorii de servicii media de desfășurare și difuzare în regim de transmisiune directă a dezbaterilor dintre concurenții electorali **numai în orele de audiență maximă – între orele 19:00 și 22:00 în zilele lucrătoare și între 17:00 și 22:00 în zilele de odihnă**. În acest sens, vom menționa că Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale generale din 20 octombrie 2019 nu conține o asemenea obligativitate, fiind aprobat la 22 august 2019, prin Hotărârea CEC nr. 2587.

Menționăm că MO Promo-LEX a recomandat, în cadrul Raportului nr. 1 de observare a alegerilor din 20 octombrie 2019², *în cazul aprobării proiectului de lege nr. 36 din 29.03.2019, includerea în dispozițiile finale ale proiectului de lege a unei norme care să stabilească în calitate de termen pentru intrarea în vigoare a modificărilor la Codul electoral o dată după desfășurarea alegerilor locale generale*.

Totuși, potrivit dispozițiilor finale ale Legii de modificare a Codului electoral, legea intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial (17 august). Guvernul are la dispoziție trei luni de la data publicării pentru prezentarea propunerilor de punere în concordanță a legislației în vigoare cu legea

² Raportul nr. 1. Misiunea de observare a alegerilor locale generale și a alegerilor parlamentare noi din 20 octombrie 2019, publicat la 15 august 2019, p. 12. Vezi: <https://bit.ly/2kdDGaw>

aprobată (17 noiembrie), iar CEC va adopta actele normative ce țin de competența sa pentru a asigura punerea în aplicare a legii aprobate.

*Luând în considerare faptul că Legea de modificare a Codului electoral a fost publicată și, respectiv, a intrat în vigoare la 17 august 2019, adică la o distanță de 15 zile de la începutul perioadei electorale pentru alegerile parlamentare noi, conform calendarului aprobat de CEC, și cu doar două zile înainte de începutul perioadei electorale pentru alegerile locale generale, **considerăm iresponsabilă din partea autorității legislative stabilirea unor noi reguli ale procesului electoral în timpul desfășurării acestuia**, cu atât mai mult cu cât CEC nu a avut și nu are timp la dispoziție pentru ajustarea regulamentelor sale. În același timp, constatăm că pe parcursul întregii perioade de observare (15.08.2019 – 03.09.2019), Comisia Electorală Centrală a aprobat regulamente care stabilesc norme de conduită în cadrul scrutinelor ce urmează să fie desfășurate și se pare că urmează să aprobe multe alte regulamente și în perioada următoare.*

*Menționăm că aprobarea modificărilor la cadrul legal existent în perioada electorală are **impact negativ asupra corectitudinii și a previzibilității procesului electoral**, îndeosebi în condițiile în care Programul calendaristic pentru alegerile locale stabilește activități începând cu data de 2 august 2019, iar în procesul electoral sunt implicați mulți subiecți: alegătorii, concurenții electorali, persoanele desemnate în cadrul organelor electorale, mijloacele de informare în masă, observatorii, autoritățile publice locale etc.*

Pornind de la cele menționate și în vederea respectării principiului stabilității legii electorale și a asigurării previzibilității procesului electoral, MO Promo-LEX recomandă Parlamentului Republicii Moldova instituirea unei perioade de timp (de exemplu, de la începutul perioadei electorale sau de la data când a fost stabilită data alegerilor) în care să fie interzisă operarea modificărilor la cadrul legal și normativ existent, inclusiv cel subordonat legii.

1.1.2. Modificări relevante pentru alegerile parlamentare noi

Prin Legea nr. 113, pe lângă alte aspecte ce vizează inclusiv alegerile locale, au fost efectuate următoarele modificări:

- S-a revenit la sistemul electoral proporțional, fiind excluse noțiunile (circumscripție uninominală, concurenți electorali pe circumscripția uninominală) și abrogate prevederile din Codul electoral care se refereau la componenta uninominală a sistemului mixt de alegere a deputaților, inclusiv a fost modificat *Titlul III. Alegeri parlamentare*.
- A fost revizuită modalitatea de constituire și organizare a secțiilor de votare peste hotare, constituirea acestora fiind stabilită de către CEC, cu avizul prealabil al MAEIE, care se va referi la îndeplinirea condiției de obținere a acordului autorităților competente ale țării respective, precum și la posibilitatea asigurării din punct de vedere logistic a procesului de votare. Astfel, guvernul, în calitate de organ politic, a fost exclus din lista autorităților care pot contribui la luarea deciziei privind constituirea secțiilor de votare peste hotare.
- A fost revizuită modalitatea de constituire și organizare a secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului: la stabilirea acestora CEC va ține cont de propunerile Biroului politici de reintegrare, care la rândul său va ține cont de organizarea administrativ-teritorială, de specificul căilor de acces și de comunicare și va contribui la asigurarea accesului alegătorilor la procesul electoral și la organele electorale corespunzătoare. De asemenea, a fost menționat expres termenul de organizare a secțiilor de votare pentru locuitorii din stânga Nistrului – 35 de zile înainte de data alegerilor. Totodată, a fost exclus criteriul necesar a fi luat în considerare la deschiderea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului privind hotarele circumscripției electorale în raport cu domiciliul alegătorilor din stânga Nistrului care au participat la scrutinele precedente.
- A fost extinsă lista actelor de identitate cu care se poate vota în secțiile de votare constituite peste hotarele țării, astfel fiind posibilă votarea inclusiv cu buletinul de identitate al cetățeanului Republicii Moldova. Totodată, a fost completată Legea nr. 271/1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte cu prevederea referitoare la posibilitatea întrebuintării

pașaportului cetățeanului Republicii Moldova al cărui termen de valabilitate a expirat pentru exercitarea dreptului de vot.

Menționăm că în Legea de modificare a Codului electoral au fost incluse și dispoziții tranzitorii. Conform acestora, în cazul în care mandatul unui deputat ales într-o circumscripție uninominală se declară vacant cu cel puțin 180 de zile până la expirarea mandatului Parlamentului de legislatura a X-a, **se vor organiza alegeri parlamentare parțiale**, care se vor desfășura în conformitate cu legislația în vigoare până la data adoptării prezentei legi, **cu excepția raporturilor juridice** privind:

- a) obligativitatea prezentării certificatelor de integritate;
- b) agitația electorală;
- c) documentele de identificare a alegătorului, care vor fi reglementate de legislația în vigoare, aplicată în mod corespunzător.

*Astfel, se constată o situație de **reglementare paralelă a aceluiași raporturi juridice**, dar care se referă la scrutine diferite. Luând în considerare enumerarea exhaustivă a raporturilor juridice evidențiate în cadrul dispozițiilor tranzitorii, relevăm un șir de norme modificate, care nu vor fi aplicate în cadrul alegerilor parlamentare noi/alegerilor parțiale. Acestea se referă la:*

- metoda și criteriile constituirii și organizării secțiilor de votare peste hotare și pentru alegătorii din stânga Nistrului. În cazul unei situații ipotetice de desfășurare a alegerilor parțiale pentru una din circumscripțiile 48-51 în același timp cu alegerile prezidențiale sau cu un referendum republican, prevederile privind constituirea secțiilor de votare peste hotarele țării sau a secțiilor din Transnistria aplicabile scrutinelor menționate vor fi diferite;
- plafonul numărului de alegători care pot fi incluși într-o secție de votare – până la 3300;
- permisiunea/interdicția finanțării campaniilor electorale de către cetățenii Republicii Moldova din veniturile obținute în afara țării;
- termenul de interdicție de trei ani a finanțării ori susținerii materiale prin orice formă a activității partidelor politice, grupurilor de inițiativă, campaniilor electorale de către persoanele juridice care au desfășurat activități finanțate sau achitate din mijloace (fonduri) publice;
- cuantumul plafoanelor donațiilor pentru campania electorală din partea persoanelor fizice și din partea persoanelor juridice;
- începutul perioadei în care partidele politice pot accepta donații doar în contul „Fond electoral” și, respectiv, timpul transferării mijloacelor financiare proprii și al prezentării raportului financiar la CEC;
- datele din listele electorale care se fac accesibile în localurile secțiilor de votare, precum și care se publică pe pagina web a CEC și posibilitatea reprezentanților concurenților electorali de a lua cunoștință și de a verifica corectitudinea întocmirii listelor electorale și, respectiv, dreptul de a face contestații privind acestea;
- lipsa obligației de depunere **personală** a declarațiilor candidaților privind consimțământul lor de a candida și a actelor necesare pentru înregistrarea candidaților;
- obligația pentru furnizorii de servicii media de desfășurare și difuzare în regim de transmisiune directă a dezbaterilor dintre concurenții electorali numai în orele de audiență maximă – între orele 19:00 și 22:00 în zilele lucrătoare și între 17:00 și 22:00 în zilele de odihnă.

Din cauza modificărilor efectuate la Codul electoral în interiorul perioadei electorale și a aplicării acestora în mod diferențiat pentru două tipuri de scrutin desfășurate în aceeași zi, MO Promo-LEX reiterează că organizarea procesului electoral este împovărat și însoțit de incertitudini.

II. ORGANELE ELECTORALE

Alegerile locale generale. În perioada observată, pe lângă hotărârile aprobate în regim curent în vederea organizării regulamentare a procesului electoral, CEC, în contextul modificării legislației electorale, a modificat cinci regulamente și a aprobat două regulamente noi. Dintre acestea, două acte normative nu au fost supuse consultărilor publice. MO Promo-LEX salută modificarea Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora în sensul simplificării procedurilor de acreditare și asigurării dreptului de a comunica observațiile efectuate pe parcursul zilei alegerilor, fără ca acestea să constituie agitație electorală.

Cele 36 de circumscripții electorale și 35 de CECE II au fost constituite în termene legale. În mod repetat, similar cu scrutinele locale precedente, CECE II Bender nu a fost constituit. Din cele 35 de CECE II vizitate, doar 66% au afișat datele referitoare la componența membrilor CECE II și doar 71% au afișat orarul de lucru al CECE II în locuri vizibile/pe panouri de informații.

Din perspectiva asigurării echilibrului de gen în cadrul CECE constatăm o situație relativ echilibrată, însă dacă din totalul de membri cota-parte a femeilor este de 60%, atunci funcția de președinte al CECE este deținută de femei în proporție inversă – de 40%. Doar șapte sedii ale CECE II (20%) pot fi considerate accesibile potrivit condițiilor prevăzute de actele normative ale CEC.

Alegerile parlamentare noi. Pentru organizarea alegerilor parlamentare noi CEC a constituit în termene legale toate cele patru CECEU: nr. 17 (Nisporeni), nr. 33 (Chișinău), nr. 48 (Transnistria) și nr. 50 (la vest de Republica Moldova). În același timp, MO Promo-LEX a constatat că la formarea CECEU membrii nu au fost desemnați de către toți subiecții ce dețin acest drept. Din perspectiva de gen cca 64% din membrii CECEU sunt femei.

MO Promo-LEX constată lipsa unei campanii ample de informare a CEC pentru alegătorii de peste hotare și cei cu domiciliul în stânga Nistrului în privința necesității înregistrării prealabile. Subliniem și lipsa transparenței în ceea ce privește vizualizarea datelor curente privind numărul înregistrărilor.

2.1. Hotărâri ale CEC relevante pentru organizarea și desfășurarea alegerilor locale generale

2.1.1. Descrierea generală a procesului decizional

În contextul organizării alegerilor locale generale, CEC a adoptat nouă hotărâri privind: stabilirea numărului de mandate de consilier local; stabilirea responsabilităților suplimentare pentru unele autorități; lista partidelor și a altor organizații social-politice cu dreptul de a participa la alegeri; constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul al doilea; acreditarea observatorilor naționali și internaționali; degrevarea de atribuțiile de la locul de muncă permanent și convocarea unor membri ai CECE II; aprobarea statelor de personal ale aparatelor CECE II; stabilirea cuantumului creditului fără dobândă acordat concurenților electorali; stabilirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral și 35 de hotărâri privind constituirea consiliilor electorale ale circumscripțiilor electorale raionale și municipale. De asemenea, în perioada observată, au fost aprobate trei hotărâri de modificare a componenței CECE II: Cantemir (nr. 8), Cahul (nr. 7) și Glodeni (nr. 19).

2.1.2. Aprobarea de către Comisia Electorală Centrală a cadrului normativ subordonat Codului electoral

În perioada de observare, CEC a aprobat două regulamente și modificări la alte cinci regulamente, care vizează organizarea și desfășurarea procesului electoral în cadrul alegerilor locale.

Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la alegerile locale

La 20 august, prin Hotărârea CEC nr. 2584, a fost aprobat **Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la alegerile locale**³. Menționăm că acest regulament a fost accesibil pentru consultări publice, termenul-limită de prezentare a recomandărilor fiind 7 iunie 2019⁴.

Totuși, o parte din prevederi au fost introduse fără consultări publice, drept urmare a modificărilor aprobate la Codul electoral la 15.08.2019. Acestea vizează în special constituirea și înregistrarea grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților independenți la funcția de primar și/sau consilier al consiliului local. Menționăm că unele norme legale nu rezultă în mod evident din prevederile Codului electoral:

- 1) potrivit pct. 18 din regulament, candidatul independent **poate să nu constituie un grup de inițiativă (GI) dacă va decide să colecteze singur semnăturile;**
- 2) potrivit pct. 19 și 24, un GI poate susține un singur candidat independent chiar dacă acesta candidează concomitent atât pentru funcția de consilier al consiliului local, cât și pentru cea de primar. Membrii unui GI nu pot fi în același timp și membri ai altui grup de inițiativă. În cazul în care în etapa de verificare a listelor cu membrii GI prezentate spre înregistrare la CECE se va constata că aceeași persoană și-a aplicat semnătura pe mai multe liste pentru a face parte și dintr-un alt GI, se consideră valabilă doar semnătura aplicată prima cronologic, iar semnăturile ulterioare se vor considera nule, fiindu-i refuzată înregistrarea pentru celelalte grupuri.

Deși norma care statuează că membrii unui GI nu pot fi în același timp și membri ai altui grup de inițiativă este similară celei din Regulamentul privind desemnarea și înregistrarea candidaților la funcția de deputat, considerăm că în cazul alegerilor locale, aceasta împovărează și mai mult situația candidatului independent în raport cu candidații desemnați de partide politice sau blocuri electorale. Astfel, candidatul independent care candidează concomitent atât pentru funcția de consilier al consiliului local, cât și pentru cea de primar, trebuie să constituie două GI cu membri diferiți.

O altă normă care nu se regăsea în proiectul regulamentului publicat pentru consultări publice este cea prevăzută la pct. 36. Potrivit acesteia, coordonatorul grupului de lucru va asigura **introducerea, verificarea și procesarea listelor de subscripție în aplicația „Liste de subscripție”** prin intermediul operatorului din cadrul aparatului CECE II. În cazul alegerilor locale noi (când nu este constituit consiliul electoral de circumscripție de nivelul al doilea) – prin intermediul operatorului din cadrul aparatului consiliului electoral de circumscripție de nivelul întâi. **Raportul generat** în urma procesării tuturor listelor de subscripție din dosar **va fi prezentat de coordonatorul grupului de lucru** membrilor consiliului electoral de circumscripție și va fi anexat la nota informativă privind rezultatele verificării listelor de subscripție.

Reiterăm, în acest sens, concluzia și recomandarea MO Promo-LEX în urma desfășurării alegerilor parlamentare din 20 februarie 2019⁵ potrivit căreia *utilizarea aplicației „Liste de subscripție” în cadrul alegerilor și refuzul înregistrării candidaților ca urmare a rezultatelor furnizate de aplicația menționată este în afara reglementării legale, or, Codul electoral nu prevede o asemenea procedură de verificare a listelor de subscripție și sancțiunea de neînregistrare a concurentului electoral ca urmare a raportului generat de aplicație. Așadar, recomandăm elaborarea Regulamentului de funcționare a aplicației „Liste de subscripție”, care să conțină descrierea informațiilor pe care se bazează aplicația și dezvoltarea unei proceduri facile de contestare a rezultatelor furnizate de aplicație.*

Modificările efectuate la Regulamentul privind modul de întocmire, prezentare și verificare a listelor de subscripție

³ <https://bit.ly/2lxCezR>

⁴ <https://bit.ly/2jT4dtg>

⁵ Raportul final al MO privind alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, p. 13-14, <https://bit.ly/31dbx3a>

La 28 august 2019, CEC a aprobat Hotărârea nr. 2592 pentru modificarea **Regulamentului privind modul de întocmire, prezentare și verificare a listelor de subscripție**, prin care, în principal, au fost ajustate prevederile regulamentului la modificările Codului electoral, în partea ce ține de excluderea persoanelor împuțernicite din lista persoanelor cu drept de colectare a semnăturilor în cadrul alegerilor locale. Totodată, alte modificări se referă la:

- utilizarea aplicației „Liste de subscripție” – blocul de funcții al Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri” pentru verificarea listelor de subscripție, **după caz**. Menționăm că în cadrul consultărilor publice pentru aprobarea acestor modificări, Asociația Promo-LEX a propus să fie elucidate cazurile în care organele electorale vor utiliza sau nu această aplicație și a recomandat fie excluderea prevederilor care fac referire la aplicație, fie reglementarea în paralel a modului de funcționare a aplicației. Recomandarea a rezultat din constatările efectuate în urma scrutinului parlamentar din 24 februarie 2019 și a avut drept scop asigurarea reglementării opozabilității datelor sau rezultatelor furnizate de această aplicație. Aceste propuneri se pare că nu au fost luate în considerare de către CEC la aprobarea modificărilor regulamentului;
- excluderea criteriilor de considerare drept nule și neavenite a listelor care conțin semne de rectificare sau semne de falsificare a datelor personale înscrise în listele de subscripție și modificarea criteriului privind aplicarea semnăturii de către alte persoane decât membrul GI;
- instituirea interdicției de dublare a formularelor listelor de subscripție prin fotocopiere de către persoanele care colectează semnături.

MO Promo-LEX apreciază că modificările efectuate la acest regulament erau necesare în vederea înlăturării erorilor și lacunelor constatate de observatori în cadrul alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019.

Modificările efectuate la Regulamentul cu privire la procedurile de tragere la sorți

La 28 august 2019 CEC a aprobat Hotărârea nr. 2593 pentru modificarea **Regulamentului cu privire la procedurile de tragere la sorți**⁶, prin care a fost exclusă procedura de înștiințare a candidaților despre convocarea organului electoral pentru organizarea tragerii la sorți în cazul în care aceștia au depus actele spre înregistrare în aceeași zi. *Considerăm că lipsirea de posibilitate a concurenților electorali de a asista la procedura de tragere la sorți diminuează din transparența necesară a fi asigurată procedurii în cauză.*

Totodată, au fost aprobate în cadrul anexelor modele ale actelor care ar urma a fi aprobate de către organele electorale în cazul efectuării tragerii la sorți.

În partea ce ține de asigurarea transparenței decizionale, menționăm că deși anunțul cu privire la inițierea consultărilor publice a fost plasat pe pagina web a CEC, prezentarea spre consultări publice a regulamentului nu a fost efectuată.

Modificările efectuate la Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție

La 28 august 2019 CEC a aprobat Hotărârea nr. 2593 pentru modificarea **Regulamentului privind activitatea consiliului electoral de circumscripție**, care conține o serie de modificări de ordin tehnic și de ajustare la prevederile în vigoare ale Codului electoral. Totuși, anexa nr. 16 la regulament prevede modelul hotărârii cu privire la solicitarea revocării membrului consiliului electoral, prin care se constată încălcarea care determină revocarea membrului și **se solicită autorității care l-a desemnat atât revocarea acestuia, cât și înaintarea unei noi candidaturi** în termen de 72 de ore, în caz contrar, candidatura urmează a fi identificată din RFE.

În cadrul consultărilor publice, Asociația Promo-LEX a menționat că **revocarea este un drept al autorității care l-a desemnat** și poate deveni o obligație doar în temeiul unei hotărâri a instanței de judecată, similar procedurii de revocare a membrilor CEC. Astfel, CECE nu poate solicita revocarea membrului autorității care l-a desemnat, ci poate doar propune revocarea și substituirea acestuia

⁶ Aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1729 din 3 iulie 2019.

sau poate sesiza autoritatea în privința încălcării comise, iar hotărârea CECE trebuie să rămână una constatatoare de încălcare, așa cum este stabilit la art. 36, alin. (2) din Codul electoral, și nu de solicitare a revocării.

Luând în considerare cele menționate, recomandăm modificarea Anexei nr. 16 din Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție prin excluderea solicitărilor de revocare a membrului CECE și de înaintare a unei noi candidaturi.

Modificările efectuate la Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora

La 29 mai 2019, Asociația Promo-LEX a depus o petiție prin care a solicitat modificarea **Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora**, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 332/2006, în partea ce ține de actele care trebuie depuse pentru acreditarea observatorilor și în partea obligației de abținere a efectuării oricăror fel de comentarii în public, până la închiderea secțiilor de votare.

Ulterior, la 25 iunie 2019, CEC a anunțat inițierea elaborării proiectului de hotărâre „Pentru modificarea Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora”, cu înaintarea propunerilor până la 16 iulie⁷. Totodată, anunțul privind prezentarea spre consultări publice a proiectului hotărârii a stabilit în calitate de termen-limită data de 19 august 2019⁸. La 2 septembrie 2019, CEC a aprobat Hotărârea nr. 2637 pentru modificarea **Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora** cu 5 voturi pro și 4 abțineri, în urma unor dezbateri îndelungate în cadrul ședinței⁹. Prin această hotărâre a fost facilitată procedura de acreditare a observatorilor, prin eliminarea obligației de prezentare a formularului semnat de persoana a cărei acreditare se solicită, respectiv fiind modificate și anexele din regulament.

De asemenea, obligația privind abținerea de la efectuarea comentariilor în public a fost înlocuită cu obligația de abținere de la efectuarea agitației în favoarea sau în defavoarea concurenților electorali sau a participanților la referendum.

Deși procesul de modificare a două norme legale din cadrul regulamentului a durat trei luni, MO Promo-LEX salută aprobarea acestor modificări inevitabile pentru desfășurarea unei misiuni de observare libere a alegerilor și asigurarea unui proces electoral transparent.

Modificările efectuate la Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare

La 3 septembrie 2019, CEC a aprobat Hotărârea nr. 2651 pentru modificarea **Regulamentului privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare**¹⁰, prin care a fost aprobată completarea regulamentului cu pct. 16¹ cu următorul conținut: „16¹. În ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor nu se admite niciun fel de **publicitate electorală**, în sensul prezentului regulament. Această interdicție nu se referă la informațiile deja plasate în internet și la afișele electorale și/sau de promovare politică plasate anterior”. *Astfel, constatăm că prin aprobarea acestei norme, Comisia Electorală Centrală a extins în mod nejustificat aria de acțiuni interzise, or, Codul electoral, la art. 52, alin. (10), prevede că nu se admite niciun fel de **agitație electorală** în ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor.*

Menționăm că, potrivit regulamentului, publicitate electorală și/sau de promovare politică reprezintă acțiunile de pregătire și răspândire prin amplasarea informațiilor sub formă de afișe electorale și/sau de promovare politică în perioada electorală, iar potrivit art. 1 din Codul electoral, agitația electorală reprezintă acțiuni de pregătire și difuzare a informațiilor **ce conțin îndemnul la vot** în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali. Respectiv, noțiunea de agitație electorală nu este echivalentă cu noțiunea de publicitate electorală.

⁷ <https://bit.ly/2lQ5x0C>

⁸ <https://bit.ly/2iTdwcG>

⁹ <https://bit.ly/2lANnQh>

¹⁰ <https://bit.ly/2ks6vjh>

În plus, evidențiem că aprobarea acestui regulament a fost efectuată fără respectarea principiului de transparență decizională, nefiind asigurată consultarea publică.

Luând în considerare cele menționate, recomandăm Comisiei Electorale Centrale modificarea prevederii pct. 16¹ în vederea aplicării conforme a prevederilor Codului electoral în partea ce ține de distincția dintre publicitatea electorală și agitația electorală.

2.2. Hotărâri relevante pentru organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare noi

2.2.1. Descrierea generală a procesului decizional

În contextul organizării alegerilor parlamentare noi, CEC a adoptat patru hotărâri de constituire a CECEU nr. 17, 33, 48 și 50. În urma aprobării hotărârilor menționate, conform Programului calendaristic, prin adoptarea a zece hotărâri, CEC i-a degrevat de atribuțiile de la locul de muncă pe unii membri ai CECEU; a aprobat statele de personal ale aparatelor CECEU; la capitolul mijloacele financiare ale partidelor/concurenților electorali a stabilit plafoanele generale ale mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Destinat grupului/grupurilor de inițiativă” și în contul „Fond electoral” al concurentului electoral; a stabilit cuantumul creditului fără dobândă acordat concurenților electorali; a înregistrat un bloc electoral (Blocul electoral ACUM – Platforma DA și PAS) și a stabilit numărul persoanelor de încredere ale concurenților electorali la alegerile parlamentare noi. Totodată, a aprobat și hotărâri prin care a confirmat reprezentanții cu drept de vot consultativ în CEC și trezorerii a două partide politice (PSRM și PDM) pentru perioada campaniei electorale a alegerilor parlamentare noi.

În scopul adaptării la noile modificări¹¹, a fost modificat **Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova**, prin care a fost înlocuită condiția prezentării certificatului de integritate, eliberat, în condițiile legii, de către ANI, cu Declarația pe propria răspundere.

Hotărâri de modificare a CECEU. În perioada observată, au fost adoptată o hotărâre de modificare a componenței CECEU nr. 33, în baza demersului înaintat de PAS și RFE. Prin urmare, a fost modificată și componența CECEU de la 7 la 9 membri, ultimii doi membri fiind incluși din partea RFE.

2.2.2. Aprobarea de către Comisia Electorală Centrală a cadrului normativ subordonat Codului electoral

Modificarea Regulamentului privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova

La 20 august 2019, CEC a aprobat Hotărârea nr. 2585 pentru modificarea **Regulamentului privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova**¹². Modificările efectuate au rezultat, în mod exclusiv, din aprobarea modificărilor la Codul electoral din 15 august 2019, prin care certificatul de integritate a fost substituit de declarația pe proprie răspundere, fiind astfel ajustate prevederile regulamentului și fiind aprobat modelul declarației pe propria răspundere privind lipsa interdicțiilor legale.

Constatăm că aprobarea acestor modificări nu a fost precedată de consultări publice și termenul de înregistrare a candidaților la funcția de deputat în Parlament a început la 21 august 2019, modificările la regulament fiind aprobate cu doar o zi înainte.

¹¹ <https://bit.ly/2OAislu>

¹² Aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 1731/2018.

2.3. Acreditarea observatorilor naționali și internaționali

În perioada observată, au fost acreditați șapte observatori naționali (Asociația Promo-LEX) și trei observatori internaționali (Filiala din Chișinău a Institutului Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale AIP CSI).

2.4. Constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul al doilea și a consiliilor electorale ale circumscripțiilor electorale municipale și raionale (CECE II)

La 22 august 2019, conform Programului calendaristic și prevederilor legale¹³, CEC a constituit 36 de circumscripții electorale de nivelul al doilea pentru desfășurarea alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019¹⁴, cu cel puțin 55 de zile înainte de ziua alegerilor, termen care a fost respectat.

La 30 august 2019¹⁵, conform Programului calendaristic și prevederilor Codului electoral, CEC a constituit CECE II, cu respectarea termenului de cel puțin 50 de zile înainte de ziua alegerilor, prin aprobarea a 35 de hotărâri. MO Promo-LEX atrage atenția în mod repetat că pentru circumscripția nr. 3 Bender nu a fost constituit consiliul electoral.

Publicarea informațiilor de interes public. În scopul asigurării transparenței operațiilor electorale la nivel de CECE II, menționăm că pe pagina web oficială a CEC, la rubrica „Alegeri locale generale 2019”, sunt create compartimente pentru fiecare din cele 35 de CECE II, în cadrul cărora, în perioada observată, au fost prezentate informații de interes public relevante pentru CECE II referitoare la: adresa sediilor, date de contact, hotărâri ale organului electoral, candidații înregistrați.

Din informațiile colectate de către observatorii Promo-LEX, 9 din 35 de CECE II dispun și de alte pagini web pentru informațiile de interes public (de exemplu: paginile web ale consiliilor raionale/municipale).

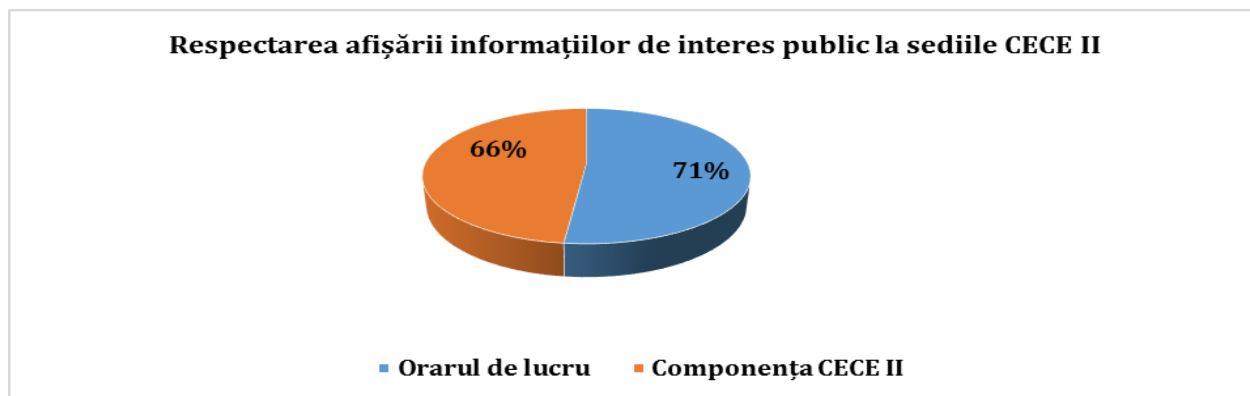
Conform pct. 9 din Programul calendaristic, CECE II și CEC aduc la cunoștință publică componența, sediul și datele de contact ale CECE II până la 3 septembrie inclusiv.

La o scanare a compartimentelor destinate CECE II de pe pagina CEC, constatăm că informația de interes public specificată este inclusă, ceea ce nu putem constata la sediile CECE II. În urma efectuării vizitelor de către observatorii Promo-LEX la sediile CECE II, constatăm că afișarea informației (componența CECE II și orarul de lucru) în locurile publice vizibile nu este respectată în totalitate (a se vedea Graficul nr. 1).

¹³ Conform art. 18, art. 26, alin. (1), lit. c) și art. 28 din Codul electoral, pct. 7 din Programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019 (<https://bit.ly/2MR2ZLc>) și în temeiul Legii nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova (<https://bit.ly/2TD1eBl>).

¹⁴ Hotărârea CEC nr. 2586 din 22.08.2019 cu privire la constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul al doilea pentru desfășurarea alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019. <https://bit.ly/2zwohWw>

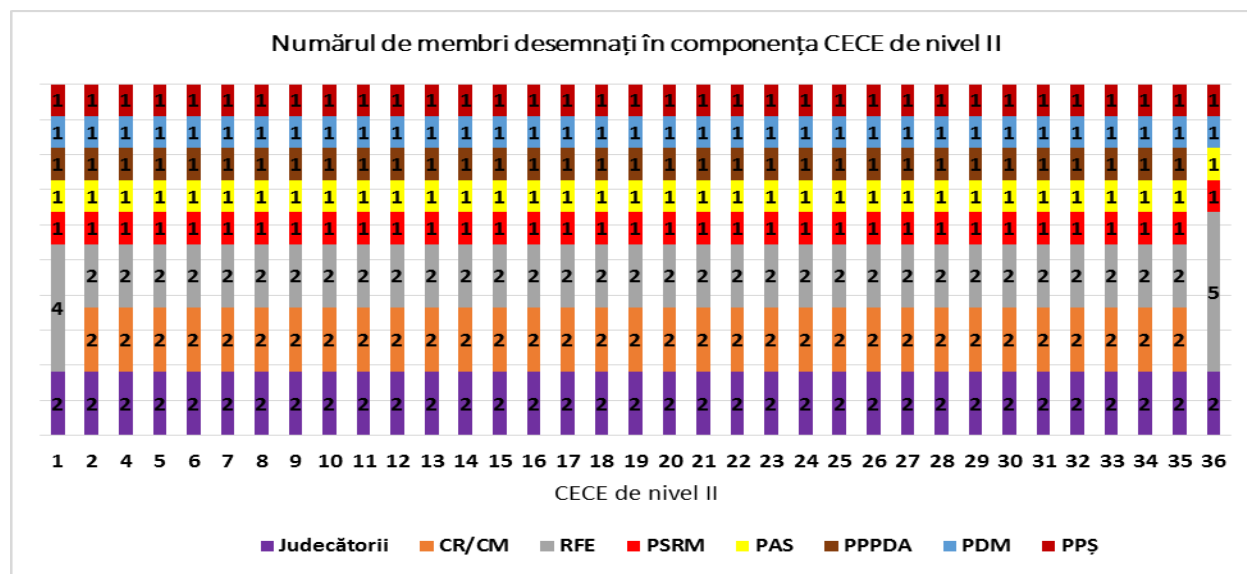
¹⁵ Hotărârile CEC nr. 2599 – 2633 din 30.08.2019 cu privire la constituirea circumscripțiilor electorale municipale și raionale. <https://bit.ly/2lswbN6>, <https://bit.ly/2lswbN6>

Astfel, din cele 35 de CECE II vizitate, doar 66% au publicat datele referitoare la componența membrilor CECE II și doar 71% au afișat orarul de lucru al CECE II în locuri vizibile/pe panouri de informații din exteriorul sediului.

Componența CECE II. Conform prevederilor legale¹⁶, CECE II se constituie dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 7 și cel mult 11 persoane. Pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019, toate CECE II au în componență câte 11 membri. În componența fiecărui CECE II, din partea judecătoriilor sunt desemnați câte doi membri, având studii juridice sau în domeniul administrației publice, aceasta fiind o condiție expres prevăzută de Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție.

În urma examinării informației publicate pe pagina web oficială a CEC și potrivit datelor colectate de către observatorii Promo-LEX, constatăm în general respectarea prevederilor legale¹⁷ la capitolul desemnarea membrilor CECE II. În graficul nr. 2 este reflectată informația privind desemnarea membrilor de către fiecare entitate în parte.

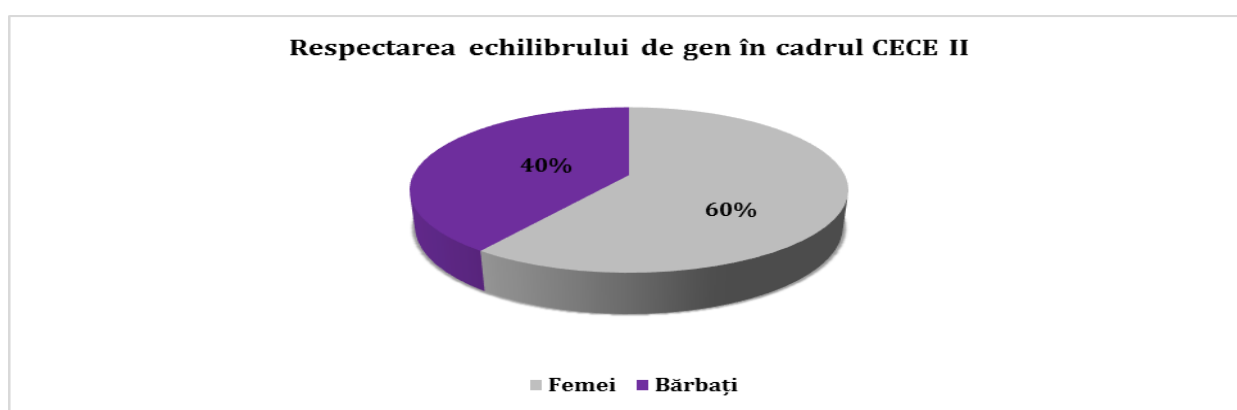
¹⁶ Pct. 5 al Regulamentului privind activitatea consiliului electoral de circumscripție. <https://bit.ly/2lR5p0s>

¹⁷ Art. 28, alin. (5) din Codul electoral: „...candidaturile a 2 membri ai consiliului electoral de circumscripție de nivelul doi se propun de către judecătorie sau, după caz, de către curtea de apel, candidaturile altor 2 membri – de către consiliile locale de nivelul doi și Adunarea Populară a Găgăuziei. Candidaturile celorlalți membri se propun de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral de circumscripție, câte unul de la fiecare partid sau altă organizație social-politică, iar dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de Comisia Electorală Centrală, din Registrul funcționarilor electorali”.

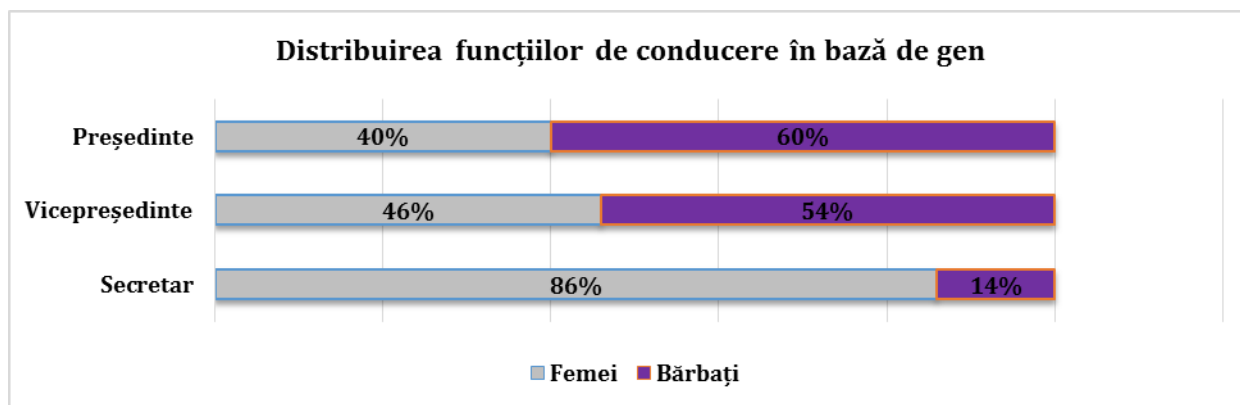
Astfel, constatăm că partidele reprezentate în Parlamentul Republicii Moldova (PSRM, PAS, PDM și PPS) au câte un membru desemnat în componența fiecărui CECE II, cu excepția PPPDA, care nu are membri în CECE UTA Găgăuzia nr. 36. Totodată, Consiliul Municipal nu a desemnat membri în componența CECEM Chișinău, nr. 1, acesta fiind completat din RFE. Aceeași constatare se referă și la CECE UTA Găgăuzia, nr. 36, unde Adunarea Populară a Găgăuziei nu a desemnat candidaturi, ceea ce a impus completarea componenței membrilor din cadrul RFE.

Respectarea echilibrului de gen la funcțiile de conducere a CECE II. În scopul observării gradului de asigurare a echilibrului de gen în cadrul CECE II, misiunea Promo-LEX a monitorizat numărul de femei și de bărbați ce își îndeplinesc atribuțiile, per funcții. Conform graficului nr. 3, este reflectată informația generală despre numărul de femei și bărbați antrenați în procesul electoral la nivel de CECE II, iar în graficul nr. 4 este reflectată distribuția funcțiilor de conducere după gen. În graficul nr. 4 am inclus și funcția de secretar pentru a reflecta diferența dintre numărul de femei implicate în funcții cu atribuții decizionale și al celor implicate în funcții cu atribuții de secretariat.

Graficul nr. 3

Graficul nr. 4

Constatăm că în funcții de conducere sunt implicați mai mulți bărbați decât femei. Astfel, la nivel de președinte și vicepreședinte este implicat un număr mai mare de bărbați, cu 20% și, respectiv, cu 9%. În funcția de secretar, rezultatul este diametral opus, unde predomină mai multe femei alese, ceea ce constituie cu 71% mai mult decât bărbați.

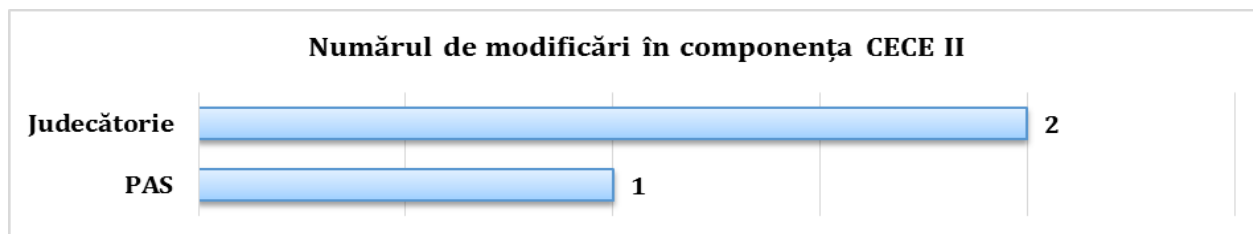
Promovarea asigurării echilibrului de gen în cadrul organelor electorale inferioare de către CEC. Atragem atenția asupra faptului că la scrutinele precedente CEC indica expres în hotărârile de constituire a consiliilor electorale de circumscripție recomandarea referitoare la desemnarea persoanelor în funcțiile de președinte, vicepreședinte și secretar cu respectarea echilibrului de gen. Or, în hotărârile de constituire a CECE II pentru alegerile din 20 octombrie 2019¹⁸, această

¹⁸ Hotărârile CEC nr. 2599 – 2633 din 30.08.2019 cu privire la constituirea circumscripțiilor electorale municipale și raionale. <https://bit.ly/2lswbN6>, <https://bit.ly/2lswbN6>

recomandare nu este prevăzută. Considerăm că omisiunea în cazuă din partea CEC nu contribuie la promovarea asigurării echilibrului de gen.

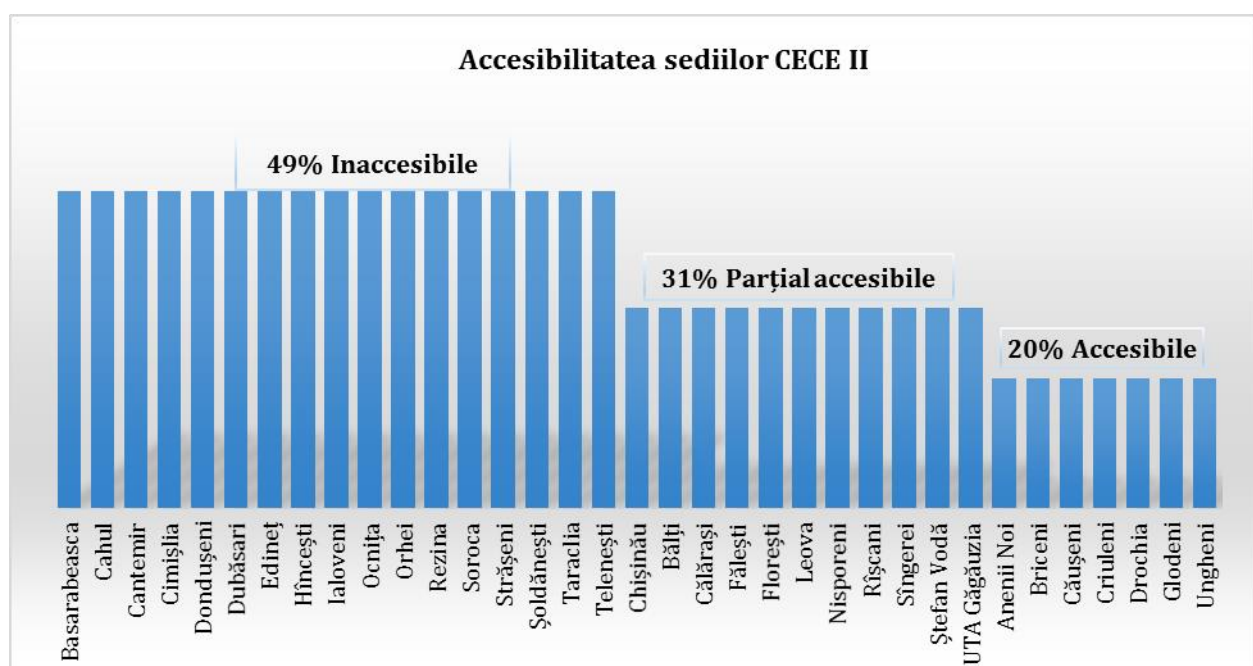
Modificarea componenței CECE II. În perioada observată, CEC a adoptat trei hotărâri de modificare a CECE II, pe baza demersurilor parvenite de la entitățile cu drept de desemnare. Astfel, au fost modificate hotărârile de constituire a CECE II: Cantemir, nr. 8, Cahul, nr. 7 și Glodeni, nr. 19 (a se vedea graficul nr. 5).

Graficul nr. 5

Accesibilitatea sediilor CECE II. La efectuarea vizitelor la CECE II, observatorii Promo-LEX au evaluat gradul de accesibilitate al sediilor CECE II. Gradul de accesibilitate al sediilor CECE II a fost evaluat pe baza a trei criterii: accesibil (rampă și bară de suport cu dimensiunile prevăzute în regulament¹⁹), parțial accesibil (existența doar a rampei sau doar a barei de suport) și inaccesibil (lipsa ambelor elemente). Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, din treizeci și cinci de CECE II, doar 7 (20%) sedii sunt accesibile, 11 (31%) sedii sunt parțial accesibile și 17 (49%) sunt inaccesibile (a se vedea graficul nr. 6).

Graficul nr. 6

Totodată, conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, 17 (49%) din consilii sunt amplasate la etajele 2 sau mai sus ale clădirii, ceea ce face și mai dificil accesul persoanelor interesate de procesul electoral.

Din păcate, nici pentru scrutinul din 20 octombrie 2019 nu sunt asigurate clădiri cu infrastructură prietenoasă unui grup cât mai larg de persoane (persoane cu dizabilități locomotorii, vârstnici,

¹⁹ Pct. 17 din Regulamentul CEC cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități. <https://bit.ly/2IYjpkX>

părinți cu cărucioare sau alte grupuri cu nevoi speciale). Prin urmare, recomandăm organelor electorale centrale și inferioare crearea tuturor condițiilor de accesibilitate a sediilor de interes public pentru scrutinul din 20 octombrie 2019.

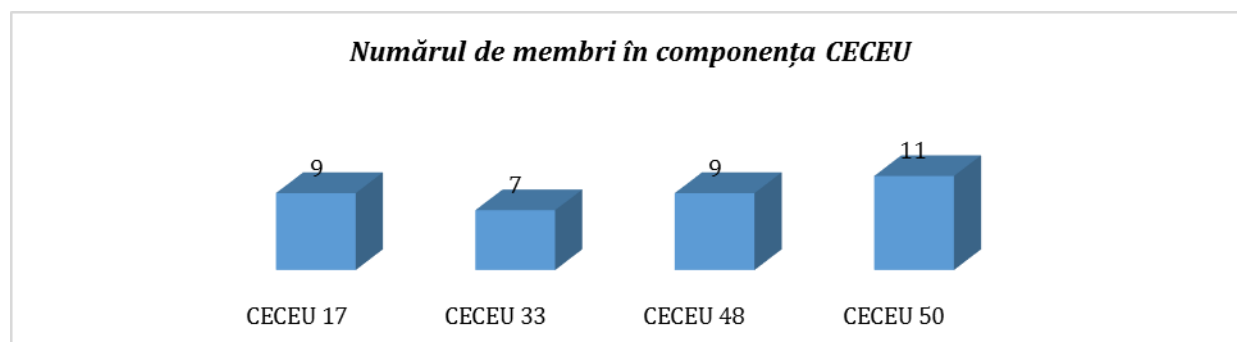
2.5. Constituirea și modificarea componenței CECEU pentru alegerile parlamentare noi

Potrivit prevederilor art. 28 din Codul electoral, aplicabil alegerilor parlamentare noi, CECE se constituie dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 7 și de cel mult 11 persoane. Candidaturile a 2 membri ai CECE se propun de către judecătoria sau, după caz, de către curtea de apel, candidaturile altor 2 membri – de către consiliile locale de nivelul doi și Adunarea Populară a UTAG.

Candidaturile celorlalți membri se propun de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament la data constituirii CECE, câte unul de la fiecare. Dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de CEC din Registrul funcționarilor electorali (RFE).

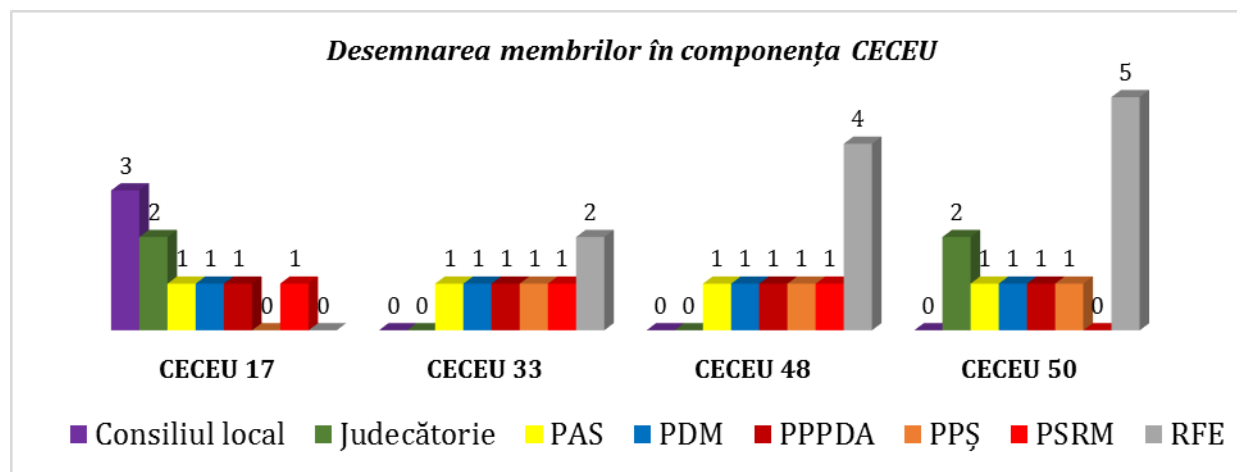
În conformitate cu cele expuse, la 16 august 2019, prin Hotărârile nr. 2569, 2670, 2571 și 2572, CEC a dispus constituirea CECE pentru circumscripțiile uninominale nr. 17 (Nisporeni), nr. 33 (Chișinău), nr. 48 (Transnistria) și nr. 50 (la vest de Republica Moldova) (a se vedea graficul nr. 7).

Graficul nr. 7

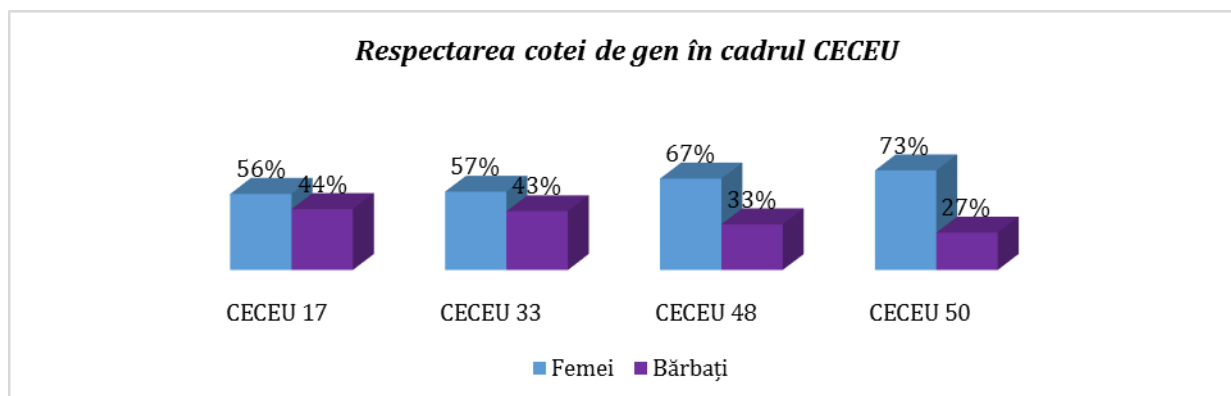
MO Promo-LEX a constatat că la constituirea CECEU pentru alegerile parlamentare noi nu a fost respectată în totalitate condiția de a se înainta membri în componența organelor electorale respective per subiecți cu drept de desemnare (a se vedea graficul nr. 8). Astfel, menționăm că în cazul CECEU nr. 33 și nr. 48 nu au fost desemnați membri de către consiliul local și de judecătoria/curtea de apel, iar în cazul CECEU nr. 50 nu au fost desemnați membri de către consiliul local. În același timp, în componența CECEU nr. 17 consiliul local a desemnat mai mult de doi membri.

Graficul nr. 8

Evaluarea generală a nivelului de asigurare a echilibrului de gen la desemnarea membrilor CECEU denotă o prezență ridicată a femeilor în raport cu prezența bărbaților în componența organelor electorale respective (a se vedea graficul nr.9).

Graficul nr. 9

Modificarea componenței CECEU pentru alegerile parlamentare noi. Prin Hotărârea nr. 2589 din 28 august 2019, CEC a dispus modificarea componenței CECE nr. 33 prin adăugarea a doi membri noi din Registrul funcționarilor electorali și prin înlocuirea altor doi membri (1 – PAS și 1 – RFE). Prin urmare, din cele patru CECEU create pentru alegerile parlamentare noi, trei au câte nouă membri, iar unul – 11 membri (CECE nr. 50).

2.6. Circulare

Comisia Electorală Centrală a aprobat Circulara nr. CEC 8/964 din 23.08.2019 privind aplicarea art. 46, alin. (3) din Codul electoral la alegerile locale generale din 20 octombrie 2019²⁰. Aceasta prevede cota minimă de 40% pentru ambele sexe, minimum patru candidați la fiecare 10 locuri, împreună cu norma de derogare stabilită la art. VII din Legea nr. 113/2019 – minimum trei candidați la fiecare 10 locuri.

De menționat că, potrivit art. 137, alin. (3) din Codul electoral, nerespectarea condițiilor instituite la art. 46, alin. (3) din Codul electoral conduce la refuzul înregistrării listelor de candidați de către organul electoral.

Prin această circulară, CEC constată că „vor fi respectate în mod cumulativ două condiții:

- 1) să fie asigurată cota minimă de 40% pentru ambele sexe;
- 2) din fiecare 10 candidați incluși în listă 3 trebuie să fie reprezentanții unui singur gen”.

În același timp, cu titlu de recomandare, CEC a elaborat un tabel informativ care conține cota calculată de 40% din numărul posibil de candidați înaintați pentru funcția de consilier al consiliului local de nivelul întâi și/sau al doilea (inclusiv supleanți).

Este salutară elaborarea atât a acestei circulare, cât și a tabelului anexat, pentru că facilitează și uniformizează aplicarea prevederilor legale de către organele electorale inferioare, care au competența de a înregistra sau de a refuza înregistrarea concurenților electorali.

Deși circulara se referă la aplicarea art. 46, alin. (3) din Codul electoral, aceasta prevede și începutul termenelor de desemnare a candidaților pentru funcțiile de primar al municipiilor Chișinău și Bălți și pentru funcția de consilier al consiliului local de nivelul al doilea – 30 august 2019, desemnarea la funcția de primar pentru localitățile de nivelul întâi și cea de consilier al consiliilor locale de nivelul întâi – 9 septembrie 2019.

²⁰ <https://bit.ly/30Qli6u>

2.7. Contestații

La 26 august 2019, Partidul Politic „Uniunea Salvați Basarabia” (USB) a depus la CEC un demers, prin care solicită tragerea la răspundere contravențională a Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) și a deputatului PSRM Ion Ceban „pentru utilizarea de resurse administrative, direcționate spre vicierea opțiunii de vot a locuitorilor municipiului Chișinău, în campania electorală pentru alegerile locale din 20 octombrie”. Potrivit acestui demers, resursele administrative au fost utilizate prin participarea reprezentanților PSRM, la 25 august, la o acțiune cu caracter electoral de inaugurare a unui havuz în sectorul Botanica al mun. Chișinău, deși lucrările au fost finanțate de primăria Capitalei, și se menționează că, în mod deliberat, nu a fost invitat niciunul dintre conducătorii interimari actuali ai Capitalei.

Prin răspunsul nr. CEC 8/1017 din 2 septembrie 2019, CEC a prezentat cu titlu de informare poziția sa, menționând că utilizarea resurselor administrative, în sensul art. 48¹, alin. (5) din Codul contravențional, trebuie să fie efectuată în cadrul campaniei electorale, iar în cazul alegerilor locale aceasta începe la 30 august 2019. Respectiv, activitățile desfășurate până la această dată nu pot fi încadrate în activitatea de utilizare ilicită a resurselor administrative.

Astfel, constatăm că activitatea de utilizare a resurselor administrative în afara campaniei electorale nu este sancționată și recomandăm autorității legislative să examineze posibilitatea de a institui norme legale care să descurajeze practicile de utilizare a resurselor administrative în perioada electorală sau în ajutul campaniei electorale.

De asemenea, menționăm că demersurile, sesizările, cererile efectuate de partidele politice sau de către alegători înaintea începerii campaniei electorale sau înaintea înregistrării unui concurent electoral trebuie să fie tratate și analizate similar procedurii de examinare și soluționare a contestațiilor. Altfel, în afara campaniei electorale este încurajată, în mod indirect, încălcarea regulilor privind buna desfășurare a procesului electoral.

2.8. Înregistrarea prealabilă în contextul alegerilor parlamentare noi

Conform **Regulamentului privind înregistrarea prealabilă**²¹, cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot care în ziua alegerilor se află în străinătate, precum și cetățenii cu domiciliul înregistrat în localitățile din stânga Nistrului care intenționează să voteze în ziua alegerilor la SV organizate pe teritoriul țării aflat sub jurisdicția constituțională a autorităților publice centrale se înregistrează în prealabil, inclusiv prin intermediul paginii web oficiale www.alegator.md. Potrivit Programului calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare noi din 20 octombrie 2019²², înregistrarea prealabilă a alegătorilor este permisă până la 4 septembrie 2019, inclusiv cel târziu cu 45 de zile înainte de ziua alegerilor.

În fapt, MO Promo-LEX constată lipsa unei campanii ample a CEC de informare pentru alegătorii de peste hotare și pentru cei cu domiciliul în stânga Nistrului, chiar și comparativ cu alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Exceptând un comunicat de presă al CEC din 29 iulie 2019, prin care alegătorii erau anunțați despre posibilitatea de a se înregistra în prealabil²³, precum și alte două postări pe rețelele de socializare din 10 august și din 3 septembrie, observatorii Promo-LEX nu au raportat alte acțiuni de mobilizare și de informare a alegătorilor respectivi.

Semnalăm că până la data de 3 august 2019 site-ul CEC nu permitea vizualizarea rezultatelor înregistrării prealabile nici pentru votarea peste hotare, nici pentru alegătorii domiciliați în stânga Nistrului. Or, lipsa transparenței face dificilă monitorizarea civică a modului de repartizare a secțiilor de votare.

²¹ Regulamentul privind înregistrarea prealabilă, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1568 din 24.04.2018. <https://bit.ly/2WYrEij>

²² Programul calendaristic (organizarea alegerilor locale generale din 20.10.2019). <https://bit.ly/2KBRuEH>

²³ <http://bit.ly/2kiJGif>

III. LISTELE ELECTORALE ȘI REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR

După o publicare tardivă, comparativ cu scrutinele precedente, a datelor privind alegătorii înscriși în RSA, atestăm că numărul de alegători continuă oficial să crească: pe parcursul ultimelor opt luni totalul acestora s-a majorat cu cca 20 de mii. Paradoxal, dar CEC, prin Hotărârea nr. 2573, a aprobat numărul de mandate de consilier în consiliile locale de nivelul al doilea și întâi, micșorându-l în anumite UAT comparativ cu anul 2015, pe motivul diminuării populației din regiunile respective.

De asemenea, MO Promo-LEX atrage atenția că, pe fundalul creșterii continue a numărului de alegători care nu dispun de domiciliu sau de reședință – 224 250 (6.82%), precum și în contextul prevederilor normative contradictorii ale CEC cu referire la subiectul în cauză, este probabilă restrângerea dreptului constituțional de a alege în cadrul scrutinelor local și parlamentar din 20 octombrie 2019 pentru categoria vizată.

La 22 august 2019, CEC a publicat datele privind numărul de alegători înscriși în RSA. Atestăm continuarea creșterii oficiale a numărului de alegători (a se vedea tabelul nr. 1), pe parcursul ultimelor opt luni totalul acestora majorându-se cu cca 20 de mii.

În Raportul nr. 1, MO Promo-LEX exprimase suspiciuni fondate în ceea ce privește acuratețea datelor din RSP și RSA. În același context, menționăm că, la 16 august 2019, CEC aprobă Hotărârea nr. 2573 cu privire la stabilirea numărului de mandate de consilier local pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019²⁴, prin care, comparativ cu anul 2015²⁵, se reduce numărul de mandate în anumite consilii de nivelurile I și II pe motivul *diminuării numărului populației* în UAT respective.

În plus, atragem atenția și asupra creșterii numărului de alegători fără domiciliu/reședință – cu cca 14 mii comparativ cu ultima perioadă de referință, ajungând la 224 250 (6.82%)²⁶. MO Promo-LEX subliniază că, în contextul modificărilor operate de către CEC în *Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale* la data de 03.07.18, precum și în baza unei practici inconsecvente de interpretare a normelor Codului electoral prin intermediul circularilor emise de autoritatea electorală în anii 2015 (alegerile locale generale²⁷) și 2018 (alegerile locale noi²⁸), alegătorii fără domiciliu și cei fără reședință riscă să nu participe la alegerile din 20 octombrie 2019.

Chiar dacă dintre aceștia cca 100 de mii de persoane (inclusiv minori) sunt plecați peste hotare la loc permanent de trai, considerăm că celor cca 130 de mii aflați pe teritoriul Republicii Moldova nu le poate fi restricționat dreptul de vot asigurat constituțional.

Tabelul nr. 1. Dinamica numărului de alegători 2017–2019 pe baza datelor din RSA

Data	Numărul total de alegători	Numărul de alegători fără domiciliu/reședință înregistrată	Numărul de alegători din UAT din stânga Nistrului și mun. Bender
01.09.2017 ²⁹	3 255 361	155 683	225 971
10.12.2018 ³⁰	3 265 997	210 890	230 233
22.08.2019 ³¹	3 285 894	224 250	243 416

²⁴ Hotărârea CEC nr. 2573 din 16.08.2019 cu privire la stabilirea numărului de mandate de consilier local pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019. <http://bit.ly/2lAlh2Q>

²⁵ Hotărârea CEC nr. 3314 din 24.04.2015 cu privire la stabilirea numărului de mandate de consilier local pentru alegerile locale generale din 14 iunie 2015. <http://bit.ly/2kreywL>

²⁶ Date statistice din Registrul de stat al populației privind cetățenii Republicii Moldova plecați peste hotare la loc permanent de trai (situația la 1 iulie 2019). <http://bit.ly/2lu7yiW>

²⁷ <http://bit.ly/2lseDke>

²⁸ <http://bit.ly/2lWreMR>

²⁹ <https://bit.ly/2UxYmaf>

³⁰ <https://bit.ly/2L8YGrG>

³¹ <http://bit.ly/2jZLSuQ>

IV. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR

Alegerile locale generale. Pentru scrutinul local, la data de 3 septembrie 2019 încă nu există concurenți electorali înregistrați, dar sunt atestate patru solicitări la CECE Chișinău și două la CECE Bălți pentru funcția de primar. De asemenea, MO Promo-LEX a identificat cel puțin 14 cazuri ce pot fi calificate drept desemnare a candidaților înainte de termen: nouă cazuri – USB și cinci cazuri – Blocul ACUM (PPDA/PAS). MO Promo-LEX reiterează poziția sa privind necesitatea extinderii perioadei de desemnare în cazul alegerilor locale, care, comparativ cu alegerile parlamentare și prezidențiale, este mai scurtă.

Alegerile parlamentare noi. MO Promo-LEX constată un activism sporit al potențialilor candidați pentru funcția de deputat în parlament în circumscripțiile uninominale. În perioada observată, MO Promo-LEX a constatat că în cele patru CU au fost înregistrate 41 de grupuri de inițiativă, o medie de cca 10 GI per circumscripție, care este peste cea de 7.86 înregistrată la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Niciuna dintre solicitările de înregistrare a GI depuse la organele electorale nu a fost respinsă. Majoritatea candidaților, 68%, sunt desemnați de partide politice și de un bloc electoral. Doar doi subiecți cu drept de desemnare – Blocul Electoral ACUM și PLR – au candidați pentru toate cele patru circumscripții uninominale. La 28 august 2019, prin Hotărârea CEC nr. 2588, pentru participarea la alegerile parlamentare noi a fost înregistrat Blocul Electoral ACUM, constituit de către PAS și PPDA.

4.1. Desemnarea și înregistrarea concurenților pentru alegerile locale generale

4.1.1. Activități ce pot fi calificate drept desemnare a candidaților înainte de termenul legal prevăzut

În conformitate cu prevederile art. 46 din Codul electoral, desemnarea potențialilor concurenți electorali se efectuează după constituirea circumscripțiilor electorale și a consiliilor electorale de circumscripție, iar dreptul de desemnare a acestora îl au partidele, alte organizații social-politice, blocurile electorale și cetățenii (candidați independenți).

Potrivit Programului calendaristic al CEC³², termenul-limită de constituire a circumscripțiilor și a consiliilor electorale de nivelul al doilea a fost 25 august (circumscripții) și, respectiv, 30 august 2019 (CECE II), iar pentru circumscripțiile și consiliile electorale de nivelul întâi este 4/9 septembrie 2019. Prin urmare, constatăm că desemnarea candidaților la funcția de primar și la cea de consilier pentru municipiile Chișinău și Bălți trebuia efectuată după 30 august, iar pentru funcția de primar și cea de consilier la nivel local (nivelul întâi) – după 9 septembrie 2019.

Contrar celor expuse, în perioada monitorizată Promo-LEX a identificat cel puțin 14 cazuri ce pot fi calificate drept desemnare publică a candidaților înainte de termen, după cum urmează:

- USB: nouă cazuri, toate fiind postări pe pagina de socializare a lui Valeriu Munteanu (Călărași – Victor Ambroci; Chișinău – Valeriu Munteanu; Costești, Ialoveni – Vasile Bortă; Fălești – Eugen Moșac; Florești – Vladimir Gutium; Heciul Nou, Sângerei – Andrei Donțu; Păulești, Călărași – Ion Prunici; Pepeni, Sângerei – Viorel Locoman; Sângerei – Sergiu Sincovschi).
- Blocul Electoral ACUM: cinci cazuri, toate fiind postări pe paginile de socializare oficiale ale partidelor politice PPDA și PAS (Băcioi, Chișinău – Ilie Leahu; Stăuceni, Chișinău – Alexandru Vornicu; Codru, Chișinău – Stelian Manic; Trușeni, Chișinău – Iurie Madan; Delacău, Anenii Noi – Elena Dudca).

MO Promo-LEX reiterează poziția sa privind necesitatea extinderii perioadei de desemnare în cazul alegerilor locale, care este mai scurtă comparativ cu alegerile parlamentare și prezidențiale, pentru a

³² Programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor locale generale din data de 20 octombrie 2019, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2551 din 31.07.2019. <https://bit.ly/2ISG1b6>

permite partidelor, blocurilor electorale și cetățenilor să-și desemneze candidați în timp util și cu respectarea normei legale. Amintim că, potrivit definiției din Codul electoral, desemnarea candidaților este o procedură de adoptare de către partide, blocuri electorale a deciziilor asupra candidaturilor pentru funcțiile electivă după anunțarea datei alegerilor. În plus, legislația nu prevede sancțiuni pentru acest tip de încălcări.

4.1.2. Înregistrarea concurenților electorali pentru alegerile locale generale

În perioada observată, nu a fost constatată înregistrarea candidaților. Totuși, menționăm că au fost depuse dosare de înregistrare la organele electorale, după cum urmează:

Tabelul nr. 2. Înregistrarea concurenților pentru alegerile locale generale în mun. Bălți și Chișinău

CECE	Funcția de primar		Funcția de consilier
	Solicitant	Apartenența politică	Solicitant
CECE 1 Chișinău	Ceban Ion	PSRM	PSRM
	Donica Andrei	MP „Speranța – Надежда”	MP „Speranța – Надежда”
	Codreanu Ruslan	Candidat independent	Zalevschi Anatolii, CI
	Arseni Vladimir	Candidat independent	Arseni Vladimir, CI
	-	-	Brega Oleg, CI
	-	-	Bagas Mihail, CI
CECE 2 Bălți	Nesterovschi Alexandr	PSRM	PSRM
	Formaniuc Ghenadie	PPȘ	Iordan Serghei, CI

4.2. Desemnarea și înregistrarea concurenților pentru alegerile parlamentare noi

4.2.1. Înregistrarea grupurilor de inițiativă în circumscripțiile uninominale pentru alegerile parlamentare noi

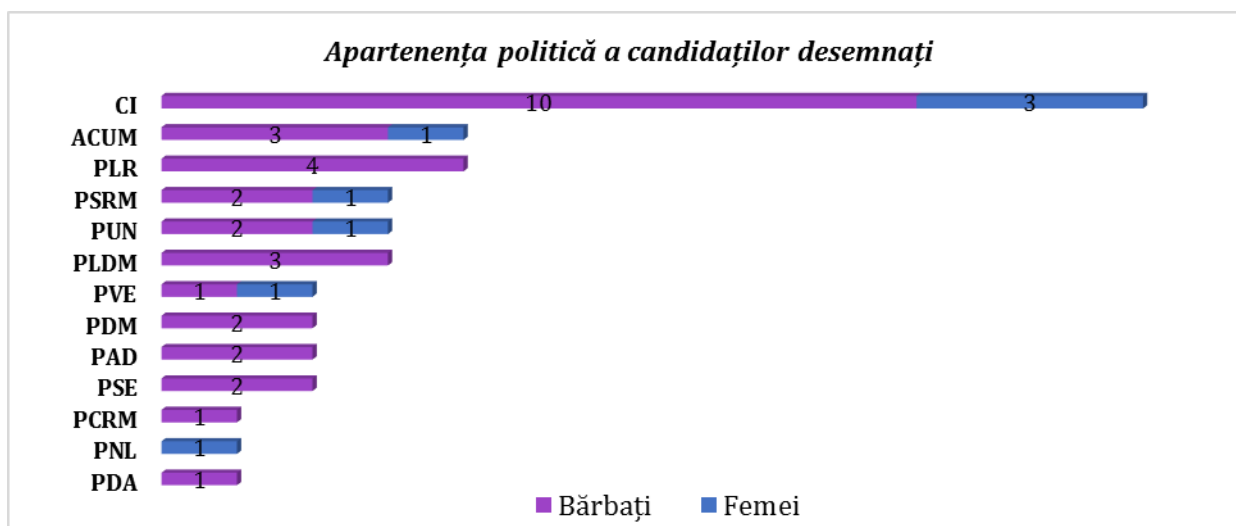
Art. 87 din Codul electoral prevede că atât pentru susținerea candidaților la funcția de deputat în circumscripția uninominală înaintați de cetățeni, cât și pentru cei înaintați de partidele politice urmează a fi constituit câte un grup de inițiativă în scopul colectării semnăturilor de la susținătorii candidatului desemnat.

În perioada observată, MO Promo-LEX a constatat că în cele patru CU au fost înregistrate 41 GI în scopul colectării semnăturilor pentru susținerea candidaților (a se vedea graficul nr. 10). Niciuna dintre solicitările de înregistrare a GI depuse la organele electorale nu a fost respinsă.

Graficul nr. 10

Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, precum și datelor reflectate pe pagina web a CEC (hotărârile adoptate de cele patru CECEU), constatăm că **68% din candidații pentru circumscripțiile uninominale sunt desemnați de partide politice și un bloc electoral, iar 32% sunt candidați independenți** (a se vedea graficul nr. 11).

În contextul desfășurării alegerilor parlamentare noi, în cadrul celor patru CU s-au înscris în cursa electorală 12 formațiuni politice. Dintre acestea, doar două au desemnat candidați pentru toate cele patru circumscripții – Blocul Electoral ACUM și PLR³³, iar trei formațiuni – pentru trei CU (PSRM, PUN și PLDM).

4.2.2. Înregistrarea concurenților electorali în circumscripțiile uninominale pentru alegerile parlamentare noi

La 28 august 2019, prin Hotărârea CEC nr. 2588, a fost înregistrat Blocul Electoral ACUM, format din două partide politice – PAS și PPPDA, în vederea participării în comun la alegerile parlamentare noi în cele patru CECEU.

În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat înregistrarea a doi concurenți, după cum urmează:

- CU nr. 17, Nisporeni: Ghenadie Verdeș (președinte al raionului Nisporeni), desemnat de PDM. GI a fost înregistrat la 22 august 2019 (în aceeași zi în care a fost depusă solicitarea de înregistrare), iar listele de subscripție și cererea de înregistrare au fost depuse la data de 23 august (a doua zi). În intervalul de timp respectiv (aproximativ 24 de ore), cei opt membri ai GI pentru susținerea candidatului Verdeș au reușit să colecteze 1 007 semnături. Ulterior, la 29 august 2019, CECEU nr. 17 a decis să înregistreze concurentul electoral.
- CECEU nr. 48, Transnistria: Vitalii Evtodiev (expert tehnic, „Savim Com” SRL), desemnat de PSRM. GI a fost înregistrat la 22 august 2019 (în aceeași zi în care a fost depusă solicitarea de înregistrare), iar listele de subscripție și cererea de înregistrare au fost depuse la 27 august (a doua zi). În intervalul de timp respectiv (cinci zile), cei 10 membri ai GI pentru susținerea candidatului Evtodiev au reușit să colecteze peste 1 000 de semnături. Ulterior, la 02 septembrie 2019, CECEU nr. 48 a decis să înregistreze concurentul electoral.

³³ La 27 august, în cadrul celui de-al doilea Congres al Partidului Liberal Reformator (PLR), a fost stabilită o nouă denumire și a fost aleasă o nouă conducere. Totuși, desemnarea candidaților s-a făcut în numele PLR.

V. CONCURENȚII ELECTORALI

Odată cu apropierea campaniei electorale, potențialii concurenți s-au activizat. În perioada observată, au fost identificate cel puțin 40 de cazuri ce pot fi interpretate drept activități cu tentă electorală: PSRM (25), PN (6), Blocul Electoral ACUM (5), PDM (2), PPȘ (1) și PCRM (1). Cele mai solicitate activități au fost: distribuirea materialelor informative – 12, organizarea diverselor festivități – 6, a concertelor – 4 etc.

În perioada observată au fost identificate cel puțin 10 cazuri interpretabile drept utilizare a resurselor administrative (8 – PSRM, 1 – PDM, 1 – un potențial candidat, neafiliat politic pentru moment). Printre acestea pot fi menționate: asumarea unor merite aparținând proiectelor implementate pe bani publici și utilizarea evenimentelor publice pentru promovarea potențialilor candidați.

MO Promo-LEX a mai constatat alte cel puțin patru situații ce pot fi interpretate drept implicarea Președintelui Republicii Moldova, Igor Dodon, în promovarea PSRM și a potențialilor candidați ai acestuia pentru alegerile locale generale.

De asemenea, au fost raportate cel puțin trei evenimente cu potențial impact electoral care au implicat fundații/organizații asociate cu partidele politice: două cazuri – Fundația „Renato Usatîi” și un caz – AO „Pentru Orhei”.

5.1. Activități cu tentă electorală

Potrivit art. 1 din Codul electoral, în cazul alegerilor locale generale, activitățile de campanie electorală ale concurenților electorali încep, pentru fiecare concurent electoral, la data înregistrării acestuia de către consiliul electoral de circumscripție. Campania electorală implică dreptul concurenților electorali de a efectua agitație electorală³⁴. Până la publicarea raportului, în contextul alegerilor locale generale, nu a fost înregistrat niciun candidat.

Contrar celor expuse însă, în perioada observată au fost identificate cel puțin 40 de cazuri ce pot fi interpretate drept activități cu tentă electorală. Cele mai multe activități au fost raportate pentru PSRM (25), PN (6) și Blocul Electoral ACUM (5).

Tabelul nr. 3. Activități cu tentă electorală

N/O	Activități cu tentă electorală	PDM	PSRM	ACUM	PPȘ	PCRM	PN	Total
1	Cadouri cu tentă electorală*		1			1		2
2	Întruniri cu cetățenii	2					3	5
3	Distribuirea materialelor informative		10	2				12
4	Conferințe de presă		1					1
5	Competiții sportive		1					1
6	Concerte		4					4
7	Evenimente pentru copii/culturale		4		1		1	6
8	Sondaje			3				3
9	Flashmob/marș automobilistic		1				1	2
10	Salubrizări		3				1	4
Total		2	25	5	1	1	6	40

* PSRM și PCRM (separat) au felicitat veteranii celui de-al Doilea Război Mondial din mun. Bălți, oferindu-le în dar câte o pungă cu produse alimentare (PSRM – 7 persoane; PCRM – 19 persoane).

Tipurile de activități preferate au fost: distribuirea materialelor informative – 12, organizarea diverselor evenimente – 6 (pentru copii, vârstnici etc.). În privința concertelor, menționăm că pe

³⁴ Potrivit art. 1 din Codul electoral, *agitație electorală* constituie acțiunile de pregătire și difuzare a informațiilor ce conțin îndemnul la vot în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali.

bannerele afișate în timpul evenimentului, cel puțin în trei cazuri (Briceni, Ștefan Vodă și Corestăuți) era menționat faptul că evenimentul este organizat sub patronajul Președintelui Republicii Moldova, iar adițional era menționat și aportul PSRM.

5.2. Activități ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop electoral

MO Promo-LEX amintește că legislația în domeniul utilizării resurselor administrative în perioada electorală este una insuficientă, din care cauză în rapoartele de observare ale misiunii se face referință, în special, la standardele internaționale în domeniu, care prevăd că „utilizarea abuzivă a resurselor administrative în scopuri partizane de către partidele de la guvernare și candidații lor, cum ar fi utilizarea funcțiilor și a echipamentelor guvernamentale”, ar trebui să fie interzisă, inclusiv pentru asigurarea unei concurențe echitabile între candidați.

În perioada observată, au fost identificate cel puțin 10 cazuri ce pot fi interpretate drept utilizare a resurselor administrative (8 – PSRM, 1 – PDM, 1 – un potențial candidat, neafiliat politic pentru moment):

- **Asumarea meritelor pentru proiectele implementate pe bani publici – cel puțin trei cazuri (PSRM).** În două situații este vizat Ion Ceban (PSRM), care, la 25 august 2019, a participat la inaugurarea havuzului din Parcul „Valea Trandafirilor”, restaurat pe bani publici. În discursul său, politicianul a menționat despre inițiativa și despre meritul fracțiunii PSRM în Consiliul Municipal Chișinău (CMC) la efectuarea lucrărilor de restabilire³⁵. De asemenea, într-o postare de-a sa, Ion Ceban declară că „10 stadioane noi și 150 de terenuri sportive au fost amenajate în curțile din capitală timp de un an datorită programului fracțiunii Partidului Socialiștilor din Consiliul Municipal Chișinău”. Mesaje similare a postat pe rețelele de socializare și consiliera PSRM în CMC Silvia Grigorieva.
- **Distribuirea materialelor poligrafice tipărite cu sigla partidului cu asumarea meritelor unor proiecte implementate pe bani publici – cel puțin două cazuri (PSRM).** Concomitent cu evenimentul de inaugurare a havuzului din Valea Trandafirilor, în apropierea parcului au fost observate persoane care distribuiau materiale poligrafice – invitații la evenimentul de inaugurare, tipărite cu sigla PSRM, cu mesajul: *Stimați locuitori ai mun. Chișinău, după ani de ruinare și distrugere, grație eforturilor fracțiunii PSRM în Consiliul Municipal Chișinău, a fost renovat havuzul muzical din Parcul Valea Trandafirilor!... Vă invităm la deschiderea solemnă!* În cel de-al doilea caz, pe un bloc de locuit din Valea Dicescu a fost lipit un afiș cu sigla PSRM, în care se menționează demararea lucrărilor de reparație a terenului de joacă și alocarea surselor financiare în acest scop. Ca semnatar apare fracțiunea PSRM în CMC.
- **Utilizarea sediilor/imaginii autorităților publice în scopuri electorale – un caz (PSRM).** La 3 septembrie 2019, în legătură cu depunerea dosarului de candidat desemnat de PSRM la funcția de primar al mun. Chișinău, Ion Ceban, împreună cu consilierii fracțiunii PSRM în CMC, a susținut o conferință de presă programată de la pupitrul cu simbolica PSRM, utilizând în acest scop holul Primăriei mun. Chișinău.
- **Utilizarea evenimentelor publice pentru promovarea potențialilor candidați – cel puțin patru cazuri (2 – PSRM, 1 – PDM, 1 – un potențial candidat, neafiliat politic pentru moment).** Astfel, cu ocazia participării la unul dintre careurile organizate cu ocazia începutului noului an școlar, Ion Ceban, candidat desemnat de PSRM la funcția de primar al mun. Chișinău, a postat pe pagina de socializare: *Anul trecut am promis că voi face tot posibilul ca să satisfacem solicitările conducerii școlii și eu, cu susținerea fracțiunii socialiștilor din CMC, am insistat asupra îmbunătățirii condițiilor de studii.* Cu ocazia participării la un alt careu, Nichita Țurcan, consilier CMC, fracțiunea PSRM, a menționat pe rețelele de socializare: *Datorită eforturilor grupului PSRM din Consiliul municipal, a fost în măsură să ofere fonduri pentru acoperirea completă a acoperișului instituției de învățământ. Este doar un început*³⁶.

³⁵ <https://bit.ly/2ksFBb1>

³⁶ MO Promo-LEX amintește că, prin Ordinul nr. 03/1-09/4517 din 23.08.2019, semnat de Ministrul Educației, Culturii și

La 26.08.2019, în com. Rogojeni, Șoldănești, au fost sărbătorite patru evenimente: Ziua Limbii, Ziua Independenței, Ziua Satului și lansarea unui proiect (primărie). La eveniment au participat doi reprezentanți ai PDM (Svetlana Rotundu, deputat în parlament, și Gheorghe Mustăță, consilier raional), precum și preotul localității. În timpul evenimentului, reprezentanții PDM și preotul au ținut discursuri prin care au solicitat participanților la eveniment să-l voteze la alegerile din 20 octombrie 2019 pe Alexei Burlacu, actualul primar. În alt caz, la 28 august 2018, în timpul evenimentului (concert) organizat cu ocazia hramului s. Tîrnova, Dondușeni, primarul localității a felicitat participanții și, concomitent, s-a autopromovat în calitate de candidat la funcția de primar, solicitând celor prezenți să-l voteze la alegerile din 20 octombrie 2019. Menționăm că până în iulie 2019 acesta a fost cu PDM, iar la ora actuală – potrivit propriilor afirmații – își dorește să negocieze cu PSRM sau cu Blocul Electoral ACUM.

5.3. Publicitate stradală/promoțională/on-line cu tentă electorală

Observatorii MO Promo-LEX au identificat cel puțin 65 de situații în care a fost utilizată publicitatea: 65% – PSRM, 28% – PPN și 8% – Blocul Electoral ACUM. Cele mai utilizate tipuri de publicitate au fost materialele de vizibilitate (chipiuri, tricouri, veste, genți etc.) – 32%, billboardurile – 20% și materialele poligrafice (ziare) – 18 %.

Tabelul nr. 4. Tipuri de publicitate cu tentă electorală

N/O	Tip de publicitate	PSRM	ACUM	PN	Total
1	Bannere stradale	4	1	2	7
2	Billboarduri			13	13
3	Geci și genți	6			6
4	Chipiuri, tricouri	12	1	2	15
5	Ziare, reviste, broșuri	10	2		12
6	Corturi	8	1		9
7	Pliante, afișe, calendare			1	1
8	Pagini sponsorizate	2			2
Total		42	5	18	65

5.4. Cazuri ce pot fi calificate drept promovare cu utilizarea imaginii autorităților publice

MO Promo-LEX a mai constatat alte cel puțin patru situații ce pot fi interpretate drept implicarea Președintelui Republicii Moldova, Igor Dodon, în promovarea PSRM și a potențialilor candidați ai acestuia pentru alegerile locale generale³⁷.

Astfel, la 21 august 2019, între orele 12:00 și 13:30, s-a desfășurat ședința Consiliului Republican al PSRM. În calitate de invitat la eveniment a participat și Igor Dodon (subiectul principal abordat – alegerile din 20 octombrie 2019).

În perioada 27–28 august 2019 au fost organizate cel puțin trei concerte (Briceni, Ștefan Vodă și Coreștăuți) promovate ca fiind organizate sub patronajul Președintelui Republicii Moldova, fiind menționat și aportul PSRM.

La 28 august 2019, Igor Dodon a participat la hramul s. Nihoreni, Rîșcani. În timpul discursului său, președintele l-a invitat alături pe actualul primar – Constantin Macovei, menționând că acesta este un primar bun. Președintele a solicitat opinia publicului dacă să-l susțină în continuare pe primar sau nu. După aprobarea mulțimii, Igor Dodon i-a urat succes primarului, le-a mulțumit celor prezenți pentru susținere și le-a promis că vor învinge.

Cercetării se impunea neadmiterea la activitățile dedicate sărbătoririi Primului sunet în toate instituțiile de învățământ general a ingerințelor și a discursurilor cu caracter politic.

³⁷ A se vedea: Raportul nr. 1 al MO Promo-LEX a alegerilor locale generale și a alegerilor parlamentare noi din 20 octombrie 2019, p. 24. <http://bit.ly/2kpYRpL>

5.5. Cazuri ce pot fi calificate drept implicarea fundațiilor/organizațiilor asociate cu partidele politice în activități cu tentă electorală

În perioada observată, au fost raportate cel puțin trei evenimente cu un potențial impact electoral implicând fundațiile/organizațiile asociate cu partidele politice (două cazuri – PN, un caz – PPȘ). Astfel, la 27 august 2019, Primăria mun. Bălți a organizat un eveniment dedicat Zilei Independenței. În calitate de finanțator al concertului din cadrul acestui eveniment a fost Fundația „Renato Usatîi”, asociată cu PN. Similar, la 28 august 2019, cu ocazia hramului orașului, Primăria or. Drochia, în parteneriat cu Fundația „Renato Usatîi”, a organizat evenimentele dedicate zilei respective. Atât la evenimentul din or. Bălți, cât și la cel din or. Drochia a fost prezent și Renato Usatîi, liderul PN. În discursurile ținute, acesta a abordat subiectul revenirii sale în politică.

Un alt caz a fost înregistrat la 27 august 2019, când Primăria or. Orhei, în parteneriat cu AO „Pentru Orhei”, asociată cu PPȘ, a organizat evenimente dedicate sărbătorii Ziua Independenței. La acestea a participat Marina Tauber, vicepreședintele PPȘ, precum și alți membri ai partidului.

Promo-LEX califică practica de implicare a fundațiilor/organizațiilor asociate cu partidele politice drept instrument de utilizare a transferului de imagine de la fundații la partide/politicieni, prin activitățile promoționale desfășurate de acestea. Prin utilizarea instrumentului transferului de imagine, fundațiile/asociațiile respective se implică indirect în activități de promovare a partidelor politice cu care sunt asociate. În această situație partidele politice respective nu suportă cheltuieli financiare, ceea ce presupune existența unei activități de finanțare indirectă și deci netransparentă a partidelor politice.

VI. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

În perioada de observare, MO Promo-LEX a constatat modificarea Codului electoral, inclusiv din perspectiva finanțării campaniilor electorale³⁸. Modificările adoptate se referă la toate scrutinele menționate în cod și vor fi aplicate corespunzător. Totuși, în contextul organizării alegerilor parlamentare noi în cele patru circumscripții uninominale, în aceeași zi cu alegerile locale generale din 20 octombrie 2019, prevederile ce țin de finanțarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019 rămân intacte, adică sunt cele de până la adoptarea noilor modificări din 15 august 2019. Drept urmare, noile modificări vizează strict campania electorală pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019.

Deși majoritatea amendamentelor referitoare la finanțarea campaniei electorale se raportează la recomandările anterioare ale MO Promo-LEX, operarea modificărilor în perioada electorală, mai mult, aplicarea/neaplicarea „țintită” a acestora în mod neuniform, per scrutin parlamentar nou și scrutin local general, creează ambiguități substanțiale pentru participanți. Adoptarea modificărilor în perioada imediat premergătoare campaniei electorale contravine atât standardelor internaționale, cât și bunului mers al campaniei electorale.

6.1. Cadrul legal privind finanțarea campaniilor electorale

6.1.1. Reglementarea finanțării campaniei electorale pentru alegerile locale generale

Pentru finanțarea campaniilor electorale pot fi utilizate doar resursele financiare provenite din activitatea de salariat, de întreprinzător, cea științifică sau din cea de creație, desfășurată de către cetățenii Republicii Moldova atât pe teritoriul Republicii Moldova, **cât și în afara acestuia**³⁹.

Excluderea interdicției de finanțare a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale de către cetățenii Republicii Moldova din veniturile obținute în afara țării e rezultatul noilor amendamente operate la Codul electoral. MO Promo-LEX salută această modificare și constată că astfel tuturor cetățenilor Republicii Moldova le vor fi asigurate drepturile politice, în speță, dreptul de a contribui financiar la campania electorală a concurenților electorali preferați. În același timp, au fost stabilite limitele donațiilor efectuate de către **cetățenii Republicii Moldova cu venituri obținute în afara țării** – trei salarii medii lunare pe economie (20 925 de lei), ceea ce diminuează riscul unor aranjamente ilicite prin care ar putea fi implicate interese externe în finanțarea campaniilor electorale. Quantumul stabilit al salariului mediu pe economie pentru 2019 este de 6 975 de lei⁴⁰.

Un alt amendament se referă la excluderea de la alin. (2) al art. 41 a sintagmei „directă și/sau indirectă” din cadrul prevederilor privind finanțarea partidelor politice, a grupurilor de inițiativă, a campaniilor electorale. De asemenea, a fost exclusă sintagma „precum și susținerea materială prin alte forme”.

MO Promo-LEX salută excluderea sintagmei „directă și/sau indirectă”, pentru că în acest mod sunt eliminate interpretările legate de finanțarea campaniilor de către persoane terțe. Totodată, misiunea dezaprobă excluderea sintagmei „precum și susținerea materială prin alte forme”, deoarece astfel se elimină oportunitatea declarării și înregistrării oficiale a donațiilor materiale, a serviciilor acordate gratuit. Or, acestea sunt practici răspândite de susținere a finanțării campaniilor și ar putea, în actualul cadru legislativ, continua fără obligativitatea de a fi raportate, ceea ce ar contribui la diminuarea transparenței finanțării campaniilor electorale.

³⁸ Noile modificări au fost adoptate la 15 august 2019.

³⁹ Art. 41, alin. 1 din Codul electoral.

⁴⁰ Quantumul oficial al salariului mediu pe economie în Republica Moldova pentru anul 2019. <https://bit.ly/2YuU9VL>

Toate veniturile și cheltuielile concurenților electorali trebuie să fie reflectate pe conturile bancare special deschise după înregistrarea acestora, numite conturi cu mențiunea „Fond electoral”⁴¹. Concurenții care nu vor desfășura activități de campanie și astfel nu vor avea cheltuieli trebuie să informeze CEC despre luarea unei astfel de hotărâri. Băncile trebuie să informeze zilnic CEC (sau CECE) despre tranzacțiile care au loc prin conturile cu mențiunea „Fond electoral”⁴².

Este interzisă finanțarea din partea persoanelor juridice din străinătate, inclusiv a celor cu capital mixt, de către alte state sau organizații internaționale, inclusiv organizații politice internaționale; la fel, din partea cetățenilor Republicii Moldova care nu au împlinit vârsta de 18 ani și a cetățenilor în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară sub forma tutelei; autoritățile publice, organizațiile, întreprinderile, instituțiile publice, alte persoane juridice finanțate de la bugetul public sau care au capital de stat, cu excepția cazurilor în care acordarea de servicii sau susținerea materială este în mod expres prevăzută de legislație.

Pe lângă acestea, este interzisă finanțarea de către persoanele juridice care, cu trei ani înainte de începerea perioadei electorale⁴³, au desfășurat activități finanțate sau achitate din mijloace (fonduri) publice, precum și de către persoanele juridice cu capital străin sau mixt; persoanele anonime sau în numele unor terți; persoanele fizice care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova; organizațiile necomerciale, sindicale, de binefacere sau religioase⁴⁴.

*MO Promo-LEX salută **extinderea termenului de la 1 an la 3 ani** înainte de începerea perioadei electorale pentru interzicerea donațiilor în campania electorală din partea persoanelor juridice care au încheiat contracte de achiziții publice, de lucrări, de bunuri sau de servicii, precum și de către persoanele juridice cu capital străin sau mixt, pentru că astfel este redus riscul presiunii politicului asupra donatorilor respectivi.*

De asemenea, concurenților electorali li se interzice să ofere alegătorilor bani, să le distribuie fără plată bunuri materiale, inclusiv din ajutoare umanitare sau din alte acțiuni de binefacere⁴⁵. Această acțiune este incriminată în Codul penal prin art. 181¹, astfel încât oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să își exercite sau să nu își exercite drepturile electorale în cadrul alegerilor parlamentare, prezidențiale, locale ori în cadrul referendumului se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 (25 000 de lei) la 850 (42 500 de lei) de unități convenționale sau cu închisoare de la un an la cinci ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4 000 (200 000 de lei) la 6 000 (300 000 de lei) de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

O persoană fizică poate să doneze unui concurent suma de până la **41 850 de lei** (șase salarii medii pe economie), în timp ce o persoană juridică poate să doneze până la **83 700 de lei** (12 salarii medii pe economie). Concurenții pot să beneficieze de credite fără dobândă de la bugetul de stat. Cetățenii Republicii Moldova **cu statut de persoană cu funcții de demnitate publică, de funcționar public, inclusiv cu statut special, sau de angajat în organizații publice** pot dona până la 10 % din venitul lor anual, însă această sumă nu poate depăși **șase salarii medii lunare pe economie** pentru anul respectiv. Cererea de acordare a creditului se depune la Ministerul Finanțelor⁴⁶. Fiecare concurent

⁴¹ Banca în care sunt deschise conturi cu mențiunea „Fond electoral” informează Comisia Electorală Centrală despre mijloacele bănești virate în contul concurenților electorali zilnic ori la cererea comisiei.

⁴² Art. 41, alin. 2, lit. a), b), c) din Codul electoral al Republicii Moldova.

⁴³ Prin amendarea Codului electoral la 15 august 2019, a fost extins termenul de la 1 an la 3 ani înainte de începerea perioadei electorale, în care persoanelor juridice li se interzice finanțarea ori susținerea materială prin orice formă a activității partidelor politice, a grupurilor de inițiativă, a campaniilor electorale dacă au încheiat contracte de achiziții publice, de lucrări, de bunuri sau de servicii.

⁴⁴ Art. 41, alin. 3, lit. a), b), c), d), e), f), g), h) din Codul electoral.

⁴⁵ Prevederile respective nu se vor aplica în cazul cadourilor simbolice, reprezentând publicitate electorală sau politică, confecționate din mijloace declarate de pe contul „Fond electoral”, care poartă simbolica concurentului electoral și a căror valoare de piață nu depășește două unități convenționale (100 de lei).

⁴⁶ Creditele primite de la stat se sting, complet sau parțial, de către stat, în funcție de numărul total de voturi valabil exprimate pentru concurentul electoral în circumscripția electorală respectivă. Suma de bani, determinată prin împărțirea sumei creditului la numărul de alegători care au participat la votare, apoi prin înmulțirea rezultatului obținut cu numărul de voturi valabil exprimate pentru concurentul electoral respectiv, urmează a fi stinsă de la bugetul de stat.

electoral beneficiază de o limită maximă de venituri pe care le poate acumula, stabilită de Comisia Electorală Centrală.

MO Promo-LEX apreciază amendamentele la Codul electoral ce țin de micșorarea limitelor donațiilor pentru o campanie electorală. Totodată, salută stabilirea diferențiată a plafonului donațiilor efectuate de către conaționali din afara țării, ale cetățenilor cu statut de persoane cu funcții de demnitate publică, de funcționari publici, inclusiv cu statut special, sau de angajații din organizații publice, astfel excluzându-se riscul abuzului de resurse coercitive asupra donatorilor, din partea persoanelor aflate la guvernare pe criterii politice.

*În același timp, misiunea își reiterează poziția privind vulnerabilitățile pe care le implică ascunderea datelor donatorilor, în speță, **ascunderea locului de muncă al donatorilor**. În opinia Promo-LEX, CEC trebuie să introducă datele respective în rapoartele referitoare atât la finanțarea campaniilor electorale, cât și a grupurilor de inițiativă. Deși constatăm că supremația argumentului ascunderii acestor date din partea CEC rezultă din Legea privind protecția datelor cu caracter personal, considerăm că, prin ascunderea acestor date, confidențialitatea este protejată în mod nejustificat. Argumentul CEC în privința „Protecției datelor cu caracter personal” nu este convingător nici din punct de vedere legal, nici conceptual atunci când ne referim la interesul public raportat la transparența finanțării partidelor politice. Prin urmare, aceste date merită a fi făcute publice.*

Prin noile amendamente s-a modificat și începutul perioadei în care partidele politice pot accepta donații doar în contul „Fond electoral” și, respectiv, termenul transferării mijloacelor financiare de pe contul curent și al prezentării raportului financiar incipient la CEC, **de la data începerii perioadei electorale la data începerii campaniei electorale**. Raportul financiar incipient va prezenta situația de moment a mijloacelor financiare proprii deținute pe contul curent al partidului.

MO Promo-LEX salută clarificarea confuziei din art. 43, alin. (7) al Codului electoral în vechea redacție, care presupunea prezentarea raportului incipient la începutul perioadei electorale. În acest mod, va fi exclusă blocarea temporară a activității partidelor de la începutul perioadei electorale și până la începutul campaniei electorale. În cele din urmă, interdicția referitoare la neacceptarea donațiilor va fi aplicată începând cu prima zi a campaniei electorale și nu a perioadei electorale.

Concurenții electorali din partea partidelor politice și a blocurilor electorale au obligația de a prezenta Comisiei Electorale Centrale, **în termen de trei zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral”** și, ulterior, **o dată pe săptămână**, un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală⁴⁷. Rapoartele se fac publice pe pagina oficială a CEC timp de 48 de ore⁴⁸. Concurenții electorali care au candidat independent trebuie să prezinte la consiliul electoral de circumscripție corespunzător, **în termen de trei zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral”** și, ulterior, **o dată la două săptămâni**, rapoarte privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală. În termen de 48 de ore de la recepționarea rapoartelor, consiliile electorale de circumscripție vor expedia rapoartele respective spre publicare pe paginile web ale autorităților administrației publice locale corespunzătoare. Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale pentru întreaga perioadă electorală se vor prezenta la Comisia Electorală Centrală de către concurenții electorali înregistrați cel târziu cu două zile înainte de ziua alegerilor. Rapoartele se publică pe pagina oficială a Comisiei Electorale Centrale în termen de 48 de ore de la recepționarea lor.

⁴⁷ Raportul va conține: a) datele de identificare ale persoanei fizice sau juridice care a donat mijloace financiare; b) lista tuturor donațiilor primite, inclusiv natura și valoarea fiecărei donații în bani, mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii; c) valoarea totală a donațiilor și numărul donatorilor; d) lista donațiilor rambursate ca urmare a depășirii plafoanelor stabilite la art. 41, alin. (2), lit. e) din Codul electoral; e) datele de identificare ale persoanei fizice sau juridice căreia i-au fost achitate mijloace financiare din contul „Fond electoral” și scopul cheltuielilor respective; f) sumele datorilor, numerele actelor financiare de evidență și alte informații concludente; g) informația contabilă a persoanelor juridice fondate sau controlate în alt mod de partidul politic respectiv pentru perioada corespunzătoare.

⁴⁸ Articolul 43 din Codul electoral al Republicii Moldova. Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale. <https://bit.ly/2Jcsdy2>

Totodată, au fost operate modificări și la Legea privind partidele politice, prevederi ce au repercusiuni și asupra rezultatelor de la alegerile parlamentare și de la cele locale, deoarece a fost micșorată cota procentuală a cuantumului alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice **de la 0,2% la 0,1%** din veniturile bugetului de stat, cu excepția veniturilor cu destinație specială. În continuare, a fost modificată distribuția alocațiilor din contul introducerii unui nou criteriu de alocare a banilor publici – *conform rezultatelor la alegerile prezidențiale*. Prin urmare, noua formulă de alocare a subvențiilor de la stat în urma scrutinului local general și parlamentar este:

- a) **30%** – partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile parlamentare;
- b) **30%** – partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile locale generale;
- c) **15%** – partidelor politice proporțional cu performanțele obținute în alegerile prezidențiale;
- d) **7,5%** – partidelor politice proporțional cu femeile alese efectiv în cadrul alegerilor parlamentare;
- e) **7,5%** – partidelor politice proporțional cu femeile alese efectiv în cadrul alegerilor locale;
- f) **5%** – partidelor politice proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor parlamentare;
- g) **5%** – partidelor politice proporțional cu tinerii aleși efectiv în cadrul alegerilor locale.

MO Promo-LEX salută o parte din amendamente, mai ales, pentru că a recomandat în nenumărate rânduri și luarea în considerare a rezultatelor de la alegerile prezidențiale pentru finanțarea de la bugetul de stat a partidelor care participă la scrutin. Cu toate acestea, consideră că reducerea ponderii alocațiilor din veniturile bugetului de stat de la 0,2% la 0,1%, va provoca un dezechilibru între contribuțiile publice (alocațiile de la bugetul de stat) și cele private (donații, cotizații) ca surse de finanțare a partidelor politice, așa cum a reiterat și OSCE/ODIHR⁴⁹ în liniile sale directorii privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale. În anul 2018, la o pondere de cca 0,2% din veniturile bugetului de stat (40 de milioane de lei), raportul dintre finanțarea publică și cea privată era de 37% la 63%, ceea ce reprezenta un proces parțial echilibrat de distribuire a resurselor financiare⁵⁰, la diminuarea acestei ponderi survenind riscul dominării surselor private.

6.1.2. Reglementarea finanțării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare noi

În privința scrutinului parlamentar nou, regulile de finanțare a campaniei electorale au rămas cele din redacția veche a Codului electoral⁵¹. În acest context, constatăm că art. 43, alin. (7) se aplică în mod diferit în cadrul ambelor scrutine, astfel încât pentru alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019 partidele politice trebuie să prezinte la CEC raportul incipient privind starea mijloacelor de pe contul curent al partidelor la începutul perioadei electorale, spre deosebire de alegerile locale, unde partidele au obligația de a prezenta acest raport la data începerii campaniei electorale.

Menționăm că, la data intrării în vigoare a prevederilor în cauză – **17 august 2019**, perioada electorală pentru alegerile locale începea în următoarele două zile, adică la **19 august 2019**, iar perioada electorală pentru alegerile parlamentare noi începuse cu 15 zile mai înainte, adică la **2 august 2019**. Deja au fost constatate o serie de confuzii, deoarece pentru alegerile parlamentare noi, cel puțin trei partide politice (PDM, PSRM, PPȘ) au depus rapoartele privind gestiunea financiară la începutul perioadei electorale, până la aprobarea modificărilor la Codul electoral, iar pentru alegerile locale generale un partid (PPȘ) a depus raportul privind gestiunea mijloacelor financiare la patru zile după intrarea în vigoare a modificărilor la Codul electoral⁵².

⁴⁹ Extras din Liniile directorii ale OSCE/ODIHR privind cadrul legal al partidelor politice.
<http://cesko.ge/res/docs/8600.pdf>

⁵⁰ A se vedea raportul Promo-LEX privind monitorizarea finanțării partidelor politice pentru anul 2018.
<https://bit.ly/2lx09iU>

⁵¹ A se vedea Raportul nr. 1 al Misiunii de observare a alegerilor locale generale și a alegerilor parlamentare noi din 20 octombrie 2019. Perioada de monitorizare: 18 iunie–14 august 2019, p. 25–28.
<https://bit.ly/2kdDGaw>

⁵² Raportul privind gestiunea financiară a partidului politic la începutul campaniei electorale.
<https://bit.ly/2luLnt6>

MO Promo-LEX critică stabilirea unor noi reguli de finanțare a campaniei electorale pe parcursul desfășurării procesului electoral, mai ales pentru că CEC nu are suficient timp să-și ajusteze actele normative de profil. Misiunea reiterează apariția unui risc substanțial al ambiguității care survine din aplicarea neuniformă și ținută a modificărilor, per scrutin parlamentar nou și scrutin local general. Pe lângă apariția unor ambiguități de esență, adoptarea amendamentelor în perioada imediat premergătoare campaniei electorale contravine standardelor internaționale.

6.2. Acte normative adoptate de Comisia Electorală Centrală

6.2.1. Reglementarea finanțării campaniei electorale pentru alegerile locale generale

Plafonul general al mijloacelor ce pot fi virate în contul „Fond electoral”. Potrivit noilor prevederi legale, în speță art. 41, alin. (2), lit. d) din Codul electoral, plafonul general al mijloacelor ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” pe țară constituie 0,05% din veniturile prevăzute de legea bugetului de stat pentru anul respectiv. Potrivit calculelor, 0,05% din 42 125 500,0 de mii de lei⁵³ constituie 21 062 750 de lei.

La 3 septembrie 2019, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral la alegerile locale generale din 20 octombrie 2019 în mărime de 21 062 750 de lei⁵⁴. Totodată, CEC a stabilit plafonul maxim pentru fiecare circumscripție uninominală⁵⁵ prin înmulțirea *coeficientului stabilit în mărime de 7,47 de lei*⁵⁶ cu numărul de alegători din circumscripția respectivă (2 819 261 de alegători).

6.2.2. Reglementarea finanțării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare noi

Plafonul general al mijloacelor ce pot fi virate în contul „Fond electoral”. Potrivit vechilor prevederi legale⁵⁷, plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral se stabilește de către Comisia Electorală Centrală, luând ca bază de calcul un coeficient înmulțit cu numărul de alegători din circumscripția electorală în care au loc alegerile. În aceeași ordine de idei, plafonul general al mijloacelor financiare pentru grupurile de inițiativă create în susținerea unui candidat pentru circumscripția uninominală se calculează prin înmulțirea unui coeficient cu numărul maxim de semnături ce trebuie colectate de către grupul de inițiativă⁵⁸.

La 20 august 2019, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral în circumscripțiile uninominale nr. 17, 33, 48 și 50, la alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019, în mărime de 2 092 800 de lei pentru fiecare concurent electoral din cadrul unei circumscripții uninominale⁵⁹.

⁵³ Veniturile la bugetul de stat pentru anul 2019, conform art. 1, alin. (1) din Legea bugetului de stat pentru anul 2019 nr. 303 din 30.11.2018 (Monitorul Oficial nr. 504-511/842 din 22.12.2018).

⁵⁴ Hotărârea CEC nr. 2 640 cu privire la stabilirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral la alegerile locale generale din data de 20 octombrie 2019. <https://bit.ly/2ISCnhq>

⁵⁵ *Ibidem*, Anexa HCEC 2640.

⁵⁶ Coeficientul se calculează prin împărțirea plafonului general al mijloacelor financiare pe țară (21 062 750 de lei) la numărul total de alegători din țară (2 819 621 de alegători).

⁵⁷ Art. VI din Legea nr. 113/2019 pentru modificarea unor acte legislative (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 260 (7183), art. 361) și prevederile Codului electoral în redacția republicată la 29 decembrie 2017 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 451-463, art. 768).

⁵⁸ Conform prevederilor art. 86, alin. (1) din Codul electoral, în redacția republicată la 29 decembrie 2017, candidatul pentru circumscripția uninominală prezintă liste de subscripție, care conțin semnăturile a cel puțin 500 și cel mult 1 000 de susținători cu drept de vot din circumscripția uninominală unde intenționează să candideze. Amintim că o femeie candidată poate fi înregistrată dacă prezintă semnăturile a cel puțin 250 și cel mult 500 de susținători cu drept de vot din circumscripția în care candidează.

⁵⁹ Ca bază de calcul pentru stabilirea coeficientului s-a luat salariul mediu lunar pe economie prognozat pentru anul 2019, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 21 din 18.01.2019, în sumă de 6 975,0 lei, mărimea coeficientului fiind 0,5% din salariul mediu respectiv, astfel coeficientul constituind în expresie bănească 34,88 de lei. Baza de calcul pentru stabilirea plafonului pe circumscripții uninominale este coeficientul stabilit înmulțit cu 60 000 – numărul de alegători care stă la baza constituirii circumscripțiilor uninominale, potrivit art. 80, alin. (4), lit. a) din Codul electoral.

Adițional, prin Hotărârea nr. 2578⁶⁰, CEC a stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul bancar „Destinat grupului/grupurilor de inițiativă”, constituit de către partidele politice, organizațiile social-politice, blocurile electorale și candidații independenți pentru susținerea candidaților în circumscripțiile uninominale nr. 17, 33, 48 și 50, în mărime de 69 750 de lei pentru fiecare grup de inițiativă din cadrul unei circumscripții uninominale⁶¹.

Creditul fără dobândă acordat concurenților electorali. La 20 august 2019, CEC a stabilit cuantumul creditului fără dobândă acordat concurenților electorali la alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019, în mărime de 50 000 de lei pentru fiecare partid politic, organizație social-politică și bloc electoral și 10 000 de lei pentru fiecare candidat independent. Totodată, CEC a stabilit că Ministerul Finanțelor va elabora și va aproba Regulamentul privind modul de acordare a creditelor fără dobândă concurenților electorali în vederea desfășurării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019⁶².

⁶⁰ Hotărârea CEC nr. 2578 privind stabilirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Destinat grupului/grupurilor de inițiativă” la alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019. <https://bit.ly/2ZsRdte>.

⁶¹ Ca bază de raportare pentru stabilirea coeficientului s-a luat salariul mediu lunar pe economie prognozat pentru anul 2019, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 21/2019, în sumă de 6 975,0 lei, mărimea coeficientului fiind 1% din salariul mediu respectiv, astfel coeficientul constituind în expresie bănească 69,75 de lei.

⁶² Hotărârea CEC nr. 2580 cu privire la stabilirea cuantumului creditului fără dobândă acordat concurenților electorali la alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019. <https://bit.ly/2Ub5ucQ>.

VII. EDUCAȚIA ELECTORALĂ

Asociația Promo-LEX va desfășura Campania de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot „Dau Votul Pentru ...”. Aceasta va include: activități de informare „din ușă în ușă”, realizate în 70 de localități, cu implicarea a 34 de coordonatori și a peste 200 de voluntari; 10 dezbateri electorale publice în 10 localități rurale și urbane; dezbateri TV și radio; crearea și diseminarea a două spoturi video; campanie de informare și mobilizare apolitică on-line etc.

În perioada observată, CEC și CICDE au desfășurat instruirii ale funcționarilor electorali pentru CECE II și ale registratorilor din cadrul APL. A fost lansat Centrul de Apel pentru alegerile locale generale și alegerile parlamentare noi, care îi va asista informațional atât pe cetățenii interesați, cât și pe membrii organelor electorale inferioare pentru aplicarea uniformă a procedurilor electorale. În același timp, au fost instruiți reprezentanții unor categorii interesate cu potențial de diseminare a informației, cum ar fi bibliotecarii și jurnaliștii.

7.1. Campania Promo-LEX de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot „Dau Votul Pentru ...”

În contextul alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019, Asociația Promo-LEX desfășoară Campania de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot „Dau Votul Pentru ...”. Obiectivul general al campaniei este de a contribui la sporirea nivelului de participare a cetățenilor Republicii Moldova la alegerile locale generale din 20 octombrie 2019.

Campania se va desfășura în perioada septembrie – noiembrie 2019 și include următoarele activități:

- Activități de informare „din ușă în ușă”, realizate în 70 de localități din 32 de raioane din Republica Moldova, precum și în municipiile Chișinău, Cahul, Comrat și Bălți. Activitățile vor fi realizate de o rețea de 34 de coordonatori locali ai campaniei și de peste 200 de voluntari Promo-LEX.
- Pentru a facilita o platformă de dezbateri dintre concurenții electorali și alegători, vor fi organizate 10 dezbateri electorale publice în 10 localități rurale și urbane. De asemenea, în parteneriat cu IPNA Teleradio-Moldova, vor fi organizate dezbateri TV și radio, cu participarea candidaților din municipiile Chișinău, Bălți, Cahul și Comrat.
- Pentru promovarea votului conștient și mobilizarea apolitică a alegătorilor, vor fi create și promovate la TV, radio și în rețelele de socializare două spoturi video.
- Va fi realizată o campanie de informare și mobilizare apolitică on-line. În mare parte, campania on-line va viza tinerii alegători.

De asemenea, Asociația Promo-LEX a oferit șase granturi, în valoare totală de 82,200.00 dolari SUA, organizațiilor neguvernamentale și organizațiilor media, pentru proiecte de promovare a participării la vot a cetățenilor Republicii Moldova în cadrul alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019. Granturile au fost acordate următoarelor organizații: Asociația Obștească „Asociația Presei Independente”; Instituția Privată Centrul Național de Asistență și Informare a Organizațiilor Neguvernamentale din Moldova CONTACT; Asociația Obștească „Asociația pentru Democrație Participativă” (ADEPT); Asociația Obștească „MP”; Asociația Obștească Alianța Centrelor Comunitare de Acces la Informație și Instruire din Republica Moldova (INFONET) și Asociația Obștească „Media Alternativă”.

7.1. Activități CEC și CICDE

În perioada 12–17 august 2019, CICDE a organizat instruirii în domeniul informării alegătorilor cu cca 80 de bibliotecari din aproape 40 de localități⁶³. De asemenea, în contextul alegerilor locale generale, în perioada 20–23 august 2019, CICDE a instruit și persoanele responsabile de listele electorale din primării⁶⁴.

La 14 august 2019, CEC a lansat campania „Acces egal pentru toți în secțiile de votare”⁶⁵, în scopul creșterii gradului de sensibilizare asupra importanței accesului în clădirile publice, mai ales în secțiile de votare. În cadrul campaniei sunt comunicate rezultatele auditului SV realizat de Alianța INFONET din mai multe regiuni ale țării, care includ date despre existența/inexistența rampelor de acces, a ușilor înguste, a scărilor de tip sovietic, a holurilor slab iluminate, a grupurilor sanitare neadaptate tuturor persoanelor.

La 19 august 2019, CEC a lansat potențialilor concurenți electorali, precum și instituțiilor mass-media invitația de semnare a Codului de conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale la alegerile locale generale și parlamentare noi din 20 octombrie 2019⁶⁶. Potrivit CEC⁶⁷, la 22 august 2019, pe lângă trei instituții mass-media, Codul a fost semnat și de cinci partide politice (PVE, PL, PLDM, PSRM și PPCD) și o organizație social-politică (MPSN).

La 23 august 2019, instituțiile CEC, CICDE și Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) au semnat un memorandum⁶⁸ în vederea realizării unor activități la nivel național care vor avea drept scop îmbunătățirea gradului de informare a tinerilor privind procesele electorale, implicarea activă a acestora în toate etapele ciclului electoral. Menționăm că documentul în cauză nu este disponibil public nici pe pagina electronică oficială a CEC, CICDE, nici pe pagina MECC.

În perioada 23–25 august 2019, CEC, CICDE și PNUD au organizat evenimentul „Weekend Training: Media & Alegeri”⁶⁹, la care au participat reprezentanții instituțiilor mass-media din Republica Moldova. La acest eveniment au fost invitați experți naționali și internaționali din țări precum Letonia și România, unde s-a discutat despre manipularea și falsurile în mass-media în perioada electorală, despre procesele electorale, finanțarea campaniilor electorale etc.

La 29 august 2019 a fost lansat Centrul de Apel pentru alegerile locale generale și alegerile parlamentare noi⁷⁰, care va funcționa până la 5 noiembrie 2019, disponibil atât alegătorilor, persoanelor responsabile de gestionarea listelor electorale, cât și membrilor organelor electorale inferioare.

În data de 29 august 2019 au început instruirile funcționarilor electorali din CECE II în contextul alegerilor locale generale.

⁶³ Comunicat CICDE. <https://bit.ly/2lzBvhq>

⁶⁴ Comunicat CICDE. <https://bit.ly/2lsc3e0>

⁶⁵ Comunicat CEC de lansare a campaniei „Acces egal pentru toți în secțiile de votare”. <https://bit.ly/2jZPEnY>

⁶⁶ Invitația CEC de semnare a Codului de conduită, anexată la comunicat. <https://bit.ly/2jUXSgZ>

⁶⁷ Comunicat CEC. <https://bit.ly/2koQq5Q>

⁶⁸ Comunicat CEC. <https://bit.ly/2lVuZC5>

⁶⁹ Evenimentul „Weekend Training: Media & Alegeri”. <https://bit.ly/2kf2PBF>

⁷⁰ Comunicat CICDE. <https://bit.ly/2knlZ8l>

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Completarea Codului electoral cu prevederi ce ar asigura instituirea unei perioade (de exemplu, de la începutul perioadei electorale sau de la data când a fost stabilită ziua alegerilor) în care să fie interzisă operarea modificărilor la cadrul legal și normativ existent în domeniul electoral, inclusiv cel subordonat legii.
2. Modificarea art. 46, alin. (1) din Codul electoral în vederea extinderii perioadei de desemnare a candidaților în cazul alegerilor locale.
3. Completarea Codului electoral cu prevederi care să descurajeze practicile de utilizare a resurselor administrative în perioada electorală sau în ajunul campaniei electorale.
4. Completarea art. 43 alin. (1) din Codul electoral cu prevederi exprese ce ar obliga CEC să publice datele privind domiciliul/sediul și ocupația/locul de muncă sau genul de activitate pe care-l practică donatorii.
5. Reintroducerea la art. 41, alin. (2) din Codul electoral, a sintagmei “precum și susținerea materială prin alte forme”.
6. Modificarea Legii privind partidele politice în sensul revenirii la coeficientul anterior de alocare a subvențiilor de la stat, în speță mărirea ponderii de la 0,1% la 0,2% din veniturile bugetului de stat pentru finanțarea partidelor politice conform performanțelor obținute în cadrul scrutinelor naționale și locale.

Comisiei Electorale Centrale:

7. Elaborarea Regulamentului de funcționare a aplicației „Liste de subscripție”, ce ar conține descrierea informațiilor pe care se bazează aplicația și dezvoltarea unei proceduri facile de contestare a rezultatelor furnizate de aplicație.
8. Amendarea pct. 36 din Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale în vederea asigurării unui mecanism de realizare a dreptului constituțional de a vota la alegerile locale pentru persoanele ce nu dispun de domiciliu sau de reședință.
9. Modificarea prevederii pct. 16¹ din Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare în vederea aplicării conforme a prevederilor Codului electoral, în partea ce ține de distincția dintre publicitatea electorală și agitația electorală.
10. Modificarea Anexei nr. 16 din Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție prin excluderea solicitărilor de revocare a membrului CECE și de înaintare a unei noi candidaturi.
11. Publicarea și asigurarea transparenței a donațiilor privind suma donată, identitatea donatorului (numele/prenumele deplin, denumirea și forma organizatorică), domiciliul/sediul și ocupația/locul de muncă sau genul de activitate.

Ministerului Educației, Culturii și Cercetării:

12. Analiza respectării prevederilor Ordinului nr. 03/1-09/4517 din 23.08.2019 despre neadmiterea în toate instituțiile de învățământ general la activitățile dedicate sărbătoririi „Primului clopoțel” a ingerințelor și discursurilor cu caracter politic, inclusiv electoral.

ABREVIERI

ALG – alegeri locale generale
alin. – alineatul
APL – administrația publică locală
art. – articolul
ASP – Agenția Servicii Publice
BESV – birou electoral al secției de votare
BNS – Biroul Național de Statistică
c. – comună
CEC – Comisia Electorală Centrală
CECE I – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul I
CECE II – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul al II-lea
CECEU – Consiliul electoral al circumscripției electorale uninominale
CI – candidat independent
CICDE – Centrul de Instruire Continuă în domeniul Electoral
CMC – Consiliul Municipal Chișinău
CU – circumscripție uninominală
lit. – litera
MECC – Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MO – misiune de observare
MPSN – Mișcarea Profesioniștilor „Speranța – Nadejda”
mun. – municipiu
nr. – număr
or. – oraș
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/BIDDO – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL – observator pe termen lung
OTS – observator pe termen scurt
PAS – Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”
pct. – punct
PDM – Partidul Democrat din Moldova
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
PPPDA – Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”
PPȘ – Partidul Politic „Șor”
PSRM – Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”
RFE – Registrul funcționarilor electorali
RSA – Registrul de stat al alegătorilor
RSP – Registrul de Stat al Populației
s. – satul
SV – secție de votare
UAT – unitate administrativ-teritorială
USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
UTAG – Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia